

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Milda flickor och modiga pojkar?

En kvalitativ studie av bilderböcker ur ett genusperspektiv

Åsa Brithell och Lisa Lövgren

LAU370

Handledare: Katarina Cederlund

Examinator: Mats Hagman

Rapportnummer: HT08-2611-046

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Milda flickor och modiga pojkar?

En kvalitativ studie av bilderböcker ur ett genusperspektiv

Författare: Åsa Brithell och Lisa Lövgren

Termin och år: Höstterminen 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Katarina Cederlund

Examinator: Mats Hagman

Rapportnummer: HT08-2611-046

Nyckelord: bilderbok, genus, genusperspektiv, genusstereotyper, bild- och textanalys

Bakgrund och syfte	Enligt Läroplanen för förskolan ska flickor och pojkar oberoende av kön få möjlighet att utvecklas utan begränsningar av stereotypa könsroller. Dagligen möter barn bilderböcker i förskolan och det är viktigt att vi pedagoger är uppmärksamma på hur flickor och pojkar framställs i böckerna. Vi har därför valt att studera ett antal bilderböcker som många barn kommer i kontakt med ur ett genusperspektiv. Syftet med vår uppsats är att se hur flickor och pojkar framställs och se om vi kan utläsa några genusstereotyper. Vi har tittat på hur många av karaktärerna som har varit flickor respektive pojkar, hur karaktärerna beskrivs utifrån utseende, egenskaper och aktiviteter och undersökt om vi kan utläsa genusstereotypa drag.
Tillvägagångssätt	Vi har valt att göra en kvalitativ studie av de sex mest lånade bilderböckerna 2007 på folkbiblioteken i Göteborg. Vi har analyserat böckerna med hjälp av en text- och bildanalysmodell och ett schema som vi grundar på ett schema från Nikolajeva och som vi valt att utöka med ytterligare forskning som vi tagit del av. Schemat visar egenskaper, aktiviteter och attribut som anses vara genusstereotypa.
Resultat	I bilderböckerna har vi sett en större representation av personer med manligt kön bland karaktärerna. Vi har sett en del genusstereotypa drag hos karaktärerna, då speciellt i utseende och egenskaper. Men i det stora hela anser vi att de genusstereotypa dragen hos karaktärerna är färre än de genusneutrala och de som inte håller sig inom ramen för det som är manligt och kvinnligt. Vi har kunnat utläsa en stor bredd av olika sätt att vara flicka och pojke på i böckerna och detta går delvis emot tidigare forskning vi tagit del av.

Förord

Vår förhoppning med denna uppsats är att uppmärksamma bilderboken, som är en del av förskolans vardag, ur ett genusperspektiv. Vi har båda läst mot de yngre åldrarna på Lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet och vår inriktning var Skapande verksamhet för tidigare åldrar. Redan där fick vi ett intresse för bilderböcker. Det har varit en intressant och lärorik process att skriva detta arbete, dessutom har vi haft roligt. Under arbetets gång har vi skrivit mycket tillsammans. Vi delade upp delar av teori och bakgrund men hade även då hjälp av varandra när vi diskuterade och resonerade. Samarbetet mellan oss båda har fungerat mycket bra och det har varit till stor hjälp. Det har också varit till väldigt stor hjälp att vår handledare Katarina Cederlund alltid har varit uppmuntrande, hjälpsam och kommit med konstruktiv kritik. Ett stort tack till henne! Vi vill också tacka dem som vi har kunnat diskutera och reflektera med under arbetets gång.

Trevlig läsning!

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
1. Inledning	3
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	4
2. Bakgrund	5
2.1 BEGREPPSDEFINITIONER INOM BARNLITTERATUR	5
2.1.1 <i>Barnlitteratur</i>	5
2.1.2 <i>Bilderboken</i>	5
2.1.3 <i>Bilderboken och dess kommunikationsform</i>	6
2.1.4 <i>Personskildringar i bilderboken</i>	7
2.1.5 <i>Huvudpersoner och bipersoner</i>	7
2.2 BEGREPPSDEFINITIONER INOM GENUSTEORI.....	8
3. Tidigare forskning	10
3.1 GENUSFORSKNING.....	10
3.1.1 <i>Att bli kvinna eller man</i>	10
3.1.2 <i>Varför är män och kvinnor inte jämställda?</i>	11
3.1.3 <i>Genussystem och genuskontrakt</i>	11
3.2 GENUSSTRUKTURER I BARNLITTERATUR.....	12
3.3 SAMMANFATTNING.....	14
4. Metod	16
4.1 KVALITATIV METOD	16
4.1.1 <i>Hermeneutik</i>	16
4.2 TEXT- OCH BILDANALYSMODELL	17
4.3 GENOMFÖRANDE AV ANALYS.....	19
4.4 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR	19
4.4.1 <i>Presentation av bilderböckerna</i>	20
4.5 TILLFÖRLITLIGHET	21
4.6 ETISKA PRINCIPER	22
5. Resultatredovisning	23
5.1 BU OCH BÄ FÅR BESÖK.....	23
5.1.1 <i>Sammanfattning</i>	23
5.2 KÄNNER DU PIPPI LÅNGSTRUMP?.....	24
5.2.1 <i>Sammanfattning</i>	24
5.3 MAMMA MU FÅR ETT SÅR.....	25
5.3.1 <i>Sammanfattning</i>	25
5.4 ALFONS OCH SOLDATPAPPAN	26
5.4.1 <i>Sammanfattning</i>	26
5.5 GITTAN OCH FÅRSKALLARNA.....	27
5.5.1 <i>Sammanfattning</i>	27
5.6 PELLE I DJUNDELN.....	27
5.6.1 <i>Sammanfattning</i>	28
5.7 SAMMANFATTNING	28
6. Slutdiskussion	30
6.1 METODDISKUSSION	32
6.2 RELEVANS FÖR LÄRARYRKET.....	33
7. Sammanfattning	34
Referenslista	35
Bilaga A - De mest utlånade böckerna 2007 från Folkbiblioteken i Göteborg	38

Bilaga B - Sida ur Bu och Bä får besök	41
Bilaga C - Sida ur Känner du Pippi Långstrump?	42
Bilaga D - Sida ur Mamma Mu får ett sår.....	43
Bilaga E - Sida ur Alfons och soldatpappan	44
Bilaga F - Sida ur Gittan och gråvargarna.....	45
Bilaga G - Sida ur Pelle i djungeln.....	46

1. Inledning

När ett barn föds är ofta den första frågan: Vad blev det? På denna fråga förväntas inte svaret: ett barn, utan man vill veta vilket kön barnet har. Den nyfödda får snabbt en etikett och denna etikett kommer att påverka hur barnet fostras och vilka förväntningar det får på sig (Bjerrum Nielsen & Rudberg 1991). Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver: "Barnet kläds, tilltalas, får namn och leksaker som tycks passa just det här barnet - som individ, tänker man" (s. 21). De menar att ingen människa föds *kvinnlig* eller *manlig*. Detta är något vi lär oss att bli tillsammans med andra och beroende på till exempel i vilken tid vi lever i, i vilken klass och med vilken etnicitet vi tillhör. Ett forum där flickor och pojkar beskrivs och som barnen möter tidigt är bilderboken. Hur framställs flickor och pojkar i bilderboken egentligen och hur påverkar detta barnen? I vår undersökning kommer vi att rikta in oss på hur flickor och pojkar framställs och om de följer vad som anses vara genusstereotyp.

Vi har valt att göra en studie av barnböcker ur ett genusperspektiv, där vi kommer att rikta in oss på kategorin bilderböcker. Vi vill titta på hur flickor och pojkar framställs och om det finns några genusstereotyper i böckerna. Bakgrunden till detta ämnesval är att barn mycket tidigt blir introducerade till litteratur, och bilderböcker utgör en stor del av barnlitteraturen som barnen möter tidigt. Vi tror att framställningen av flickor och pojkar i böckerna kan ha stor betydelse för barnens föreställningar om hur flickor och pojkar *ska* vara. Vår föreställning är att karaktärerna i bilderböckerna i hög grad framställs olika beroende på deras kön. Vi anser att det därför är väldigt viktigt för vårt blivande yrke som pedagoger att vi är medvetna om genusstereotypa mönster i barnboken såväl som i förskolans övriga verksamhet. Genom denna studie hoppas vi att vi kommer få en uppfattning om hur några av de mest lästa bilderböckerna framställer flickor och pojkar.

I Läroplanen för förskolan står:

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller (Lpfö 98, s. 4).

Enligt Läroplanen för förskolan ska flickor och pojkar oberoende av kön få möjlighet att utvecklas utan begränsningar av stereotypa könsroller. Det är vår skyldighet som pedagoger att ge barnen möjlighet till att göra det. Om bilderböcker visar genusstereotypa karaktärer måste vi som pedagoger vara uppmärksamma på det och även ge andra bilder av hur flickor och pojkar kan vara. Vi tycker att alla barn ska uppmuntras till att utvecklas utan att behöva passa in i en mall, det ska finnas många olika sätt att vara flicka respektive pojke på.

I vårt val av ämne till examensarbetet fanns det mycket vi ville fördjupa oss i men valet föll ändå ganska tidigt på området barnlitteratur. Detta är något som vi båda har kommit i kontakt med under vår utbildning och fått ett fortsatt intresse för. Vi tycker att det är en självklarhet att barn tidigt ska få komma i kontakt med och få en positiv erfarenhet av böcker. Både för barns läs- och skrivinlärning och för de upplevelser och den fantasi och kreativitet som boken kan bidra till. Vi diskuterade vad för slags undersökning vi skulle kunna göra och kom fram till att vi ville studera barnböcker utifrån ett genusperspektiv. Ämnesområdet genus är något

som vi inte har stött på särskilt mycket under vår utbildning men som vi har ett intresse för och vill få mer kunskap om. Vi vill att alla barn ska få utvecklas utan att vara beroende av kön. Hur självklart det än kan tyckas vara med lika förutsättningar oberoende av vilket kön vi har så upplever vi att det inte är så.

När vi började studera vårt ämnesval visade det sig att det redan gjorts en del forskning inom detta område. Debatten om genus i barnlitteratur startades på 60-talet av sociologen Rita Liljeström som kritiserade dåtidens pekböcker för att vara väldigt genusstereotypa (Kåreland, 2005b). Sedan dess har det hänt en del inom barnlitteraturen men forskare som till exempel Kåreland (2005b) anser i ett forskningsresultat från 2005 att det fortfarande finns genusstereotyper i barnböcker. Genom att analysera ett antal barnböcker som är mycket lästa just nu vill vi undersöka om detta stämmer.

1.1 Syfte och frågeställningar

Genom att undersöka ett antal bilderböcker som många barn kommer i kontakt med vill vi undersöka hur flickor och pojkar framställs ur ett genusperspektiv för att se om vi kan utläsa några genusstereotyper. Våra frågeställningar är:

- Hur många av karaktärerna är flickor respektive pojkar?
- Beskrivs karaktärernas utseende, egenskaper och aktiviteter utifrån de normer och föreställningar som finns om hur flickor och pojkar ska vara?
- Framställs bilderbokens karaktärer som genusstereotypa eller beskrivs karaktärerna på ett genusneutralt sätt?

2. Bakgrund

I detta kapitel kommer vi att förklara och diskutera viktiga begrepp i vår uppsats. Vi kommer att inleda kapitlet med begreppsdefinitioner inom barnlitteratur och därefter förklara begrepp från genusteori. Detta för att ge läsaren en förståelse om begreppen och hur vi kommer att använda dem.

2.1 Begreppsdefinitioner inom barnlitteratur

Här kommer vi att ta upp begrepp som *barnlitteratur* och *barnbok*, *bilderboken*, dess *kommunikationsform*, dess *personbeskrivning*, *huvudpersoner* och *bipersoner*.

2.1.1 Barnlitteratur

Vad är *barnlitteratur* och vad är definitionen på en *barnbok*? Nettevik (2002) poängterar att en *barnbok* är en bok skriven *för* barn och inte *av* barn. Kåreland (1983) menar att: "barnböcker kan definieras som böcker som av författare, illustratörer och bokförlag skrivs, produceras och marknadsförs direkt för barn" (s. 17). Nikolajeva (2004) har en liknande definition av barnlitteratur. Hon skriver att: "Med barnlitteratur menar jag litteratur skriven, publicerad, marknadsförd och behandlad av experter med barn som dess huvudsakliga publik. Med barn menar jag, i enlighet med FN:s definition, människor mellan 0 och 18 år" (s. 15). Även vi kommer att, i den mån vi använder begreppen barnlitteratur och barnbok i denna uppsats, att använda dessa definitioner.

2.1.2 Bilderboken

Vad är egentligen en *bilderbok*? Kåreland (1989) problematiserar ordet bilderbok. Hon skriver:

När vi i dagligt tal använder ordet bilderbok menar vi i allmänhet en bok för små barn med många bilder i. Ja vi ser t o m kanske framför oss en ganska tunn bok med hårda pärmar och i stort liggande format. Bilderboken är i dag en etablerad genre och både bokhandel och bibliotek har ofta särskilda utrymmen för bilderböcker. Att fråga efter en bilderbok vållar sällan några problem. Det är först när vi närmare vill studera bilderböcker eller av någon annan anledning behöver avgränsa dem från andra böcker, som vi upptäcker att det är svårt att ge en klar definition. De försök som har gjorts visar också på en viss begreppsförvirring (s.19).

Hon skriver om fem olika tillvägagångssätt att definiera vad en bilderbok är. Det första sättet hon nämner är att titta på mängden bilder i boken. Till exempel nämner hon Stefan Mählqvist som använder definitionen böcker som är högst 64 sidor och där minst varannan sida är illustrerad. Det andra tillvägagångssättet är läsförståelse. Här nämner hon Torben Gregersens ofta citerade indelning i pekbok, bildberättelse, bilderbok och illustrerad småbarnsbok. Man kan också titta på förlagsbeteckningen och då låta förlaget definiera vilka böcker som är bilderböcker. Man kan också konsultera ordböcker för att se vad deras definition av vad en bilderbok är. Det femte och sista tillvägagångssättet Kåreland (1989) nämner för att avgränsa bilderböcker från andra böcker är definition efter behov, det vill säga att var och en väljer en definition beroende på undersökningens art och syfte.

Även Rhedin (1992) diskuterar bilderboksbegreppet i sin avhandling. Hon skriver att: "Med 'bilderbok' menas i denna inledande fas en bok av begränsat omfång som i skönlitterärt syfte vill berätta en historia genom en kombination av text och bilder, så att det förekommer minst en bild per uppslag" (s. 15). Vidare skriver hon att: "på detta 'urkoncept' kan man sedan lägga olika definitioner och bilderboksbegrepp, som förekommer inom praktik och forskning" (s.16). Längre fram i avhandlingen föreslår hon tre bilderbokskoncept. Den episka bilderboken - den illustrerade boken som består av en fullständig text som klarar sig utan bilderna. Den expanderade texten, där texten är skriven för att bli fullständig genom bildsättningen. Och sist den 'genuina' bilderboken som Rhedin beskriver som trimedial, det är inte bara textens och bildens samspel som skapar berättelsen utan också boken som objekt och dess specifika utformning.

Nikolajeva (2000) använder en skala för att dela in böcker i där den ena ytterligheten är text utan bilder eller med några få bilder och den andra är bild utan ord eller med några få ord. De övriga böcker som innehåller ord och bilder i samverkan och som hamnar någonstans mellan dessa ytterligheter delar hon in i fem olika kategorier som hon menar bygger vidare på kategorier som andra forskare föreslagit. De kategorierna är:

- **symmetrisk bilderbok:** två parallella berättelser, en verbal och en visuell, som i princip säger samma sak och därmed skapar en redundans (överflödiga information)
- **kompletterande bilderbok:** ord och bilder kompletterar varandra, fyller varandras luckor, kompenserar varandras otillräckligheter
- **"expanderande" eller "förstärkande" bilderbok:** bilderna förstärker och stödjer orden; den verbala berättelsen är starkt beroende av bilderna och går inte att förstå utan dem. Eventuellt kan förhållandet vara det omvända, att det är orden som förstärker bilderna
- **"kontrapunktisk" bilderbok:** ord och bilder står i kontrapunktiskt förhållande till varandra, de ifrågasätter varandra på ett spännande och kreativt sätt; varken ord eller bilder är förståliga utan varandra
- **Motstridig eller ambivalent bilderbok:** kontrapunkten övergår till konflikt, ord och bilder stämmer inte med varandra, det skapar förvirring och osäkerhet (s. 22).

Denna uppdelning kommer även vi att använda i vårt arbete. När vi pratar om bilderböcker handlar det alltså inte om böcker med bara text och inga eller få bilder. Inte heller menar vi böcker med bara bilder och inga eller bara några få ord utan böcker med ord och bild i samverkan. Vi kommer dessutom att dela in de böcker vi ska analysera i kategorierna ovan så att det blir tydligare vilken sorts bilderbok det handlar om.

2.1.3 Bilderboken och dess kommunikationsform

Nikolajeva (2000) inleder sin bok *Bilderbokens pusselbitar* med orden:

Bilderboken är en unik konstform som använder sig av en kombination av två kommunikationsnivåer, den verbala och den visuella. Bilderboken är alltså i sitt sätt att förmedla information radikalt annorlunda än en roman eller en berättelse. Bilderboken är ett syntetiskt medium, som teater eller film, där mottagaren måste sätta ihop den övergripande betydelsen av de olika kommunikationselementen (s.11).

Hon menar att det utmärkande för bilderboken är att det är både bild och text tillsammans. Det blir något annat än om man tar bara texten eller om man bara tar bilderna. En bilderbok är inte bara ett antal bilder som sitter ihop i en pärm utan en historia som berättas i en speciell ordning. För att beskriva det samspel mellan bild och ord, den syntes, som bilderböcker består av myntade Kristin Hallberg 1982 i en artikel begreppet *ikonotext*. Hallberg (1984) skriver att bilderbokens egentliga text är interaktionen mellan de två semiotiska systemen, text och bild, och att det är först i lärsituationen som den blir till. Hallberg nämner också att när man analyserar en bilderbok är det viktigt att uppmärksamma bildens och textens interaktion.

2.1.4 Personskildringar i bilderboken

Som nämnts tidigare skriver Nikolajeva (2000) att bilderboken i sitt sätt att förmedla information är radikalt annorlunda än en roman eller berättelse. Detta gäller då naturligtvis också personskildringarna i bilderboken. Hon skriver att bilderböckernas personskildring ofta är mer begränsad och personskildringar mer statiska än dynamiska. Framförallt på grund av berättelsens omfång som är mer begränsad än romanens och för att bilderböcker oftast riktar in sig mer på handling än persongestaltning. Men bilder har också sina egna sätt att gå runt dessa begränsningar och tillsammans med ord kan bilderboken använda många grepp för att skildra personer. Nikolajeva (2000) belyser också att en del grepp att skildra en karaktär fungerar bättre med ord, andra med bilder och en del fungerar lika bra med både ord och bilder. Man kan också använda både bild och ord som ett komplement eller som en motsättning till exempel när man beskriver handlingar som karaktärerna utför.

Nikolajeva (2000) berättar också att i bilderboken finns en unik möjlighet att visa bipersoner utan att behöva nämna dem i texten. Detta för att till exempel skapa en kontrast till huvudpersonen eller bara vara en trovärdig bakgrund. Åt andra hållet kan också en karaktär nämnas med ord utan att finnas med på bild. Detta medför att läsaren själv kan skapa en bild av personen och är ett effektivt berättartekniskt grepp som kallas *visuell paralips*. I bilden kan man också mycket lättare än med ord visa både personens position i rummet och de inbördes positionerna mellan personerna i boken. Till exempel kan en person som har en central position i bilden antas ha det även i berättelsen och personernas storlek i relation till varandra vara en symbol för maktpositioner. Hon hävdar också att bilder är effektivare än ord i att beskriva en persons yttre egenskaper och därför utelämnas den delen ofta i den skrivna texten. Däremot när det gäller den psykologiska personskildringen fungerar ord bättre. Personers poser, gester och ansiktsuttryck kan gestalta enklare känslor som lycka, rädsla eller vrede medan komplexa känslor, motivationer och övertygelser går bäst att beskriva med ord. Direkt tal, som uttalanden och tankar är per definition verbalt. Men för att återge en persons inre liv, som ofta i romaner görs med till exempel en inre monolog finns det i bilderboken möjlighet att göra det med bilder genom att använda symbolspråk, färger, former och visuella associationer. Nikolajeva (2000) beskriver också vissa begränsningar som bilden har i att skildra en person där ord är nödvändigt. Detta är saker som att namnge en person, ange konkreta fakta som till exempel ålder och återge konkreta relationer mellan personer som att två personer är släkt. Även personens kön kan vara svårt att återge och framställs därför ofta som karikatyrliknande stereotyper. Detta gäller speciellt när personen är ett djur eller ett föremål.

2.1.5 Huvudpersoner och bipersoner

Nikolajeva (2004) skriver att i en berättelse finns det två sorters karaktärer, huvudpersoner och bipersoner. Huvudpersonen är den som står i historiens centrum, den som historien kretsar kring. Det kan ibland vara svårt att avgöra vem som är huvudperson. I de flesta barnböcker finns det dessutom oftast någon eller några personer utöver huvudpersonen, bipersoner. Bilderboken är den enda typ av barnbok som ofta skildrar en ensam huvudperson, men då ofta i samspel med djur eller föremål. När vi i vår analys och efterföljande diskussion pratar om huvudpersoner menar vi personer som har en stor roll i berättelsen. När vi pratar om bipersoner menar vi de personer som nämns i berättelsen men har en liten, eller mycket liten, roll.

2.2 Begreppsdefinitioner inom genusteori

För att göra det möjligt att analysera bilderböckerna ur ett genusperspektiv ska vi i detta avsnitt förklara några centrala begrepp i vår uppsats och beskriva vad vi menar då vi använder dem. I förklaringarna av begreppen har vi använt oss av såväl nationalencyklopedin som genusforskare.

Ordet *kön* beskrivs i nationalencyklopedin som en egenskap hos en individ som beror på vilken typ av könsceller som produceras (Nationalencyklopedin). Elvin-Nowak och Thomsson (2003) använder ordet *kön* som ett verb, något som är möjligt "att göra". De diskuterar svårigheten med att använda ordet just som ett verb men i deras användning av ordet *kön* lägger de i sociala och kulturella aspekter. Hirdman (2001) använder sig däremot av ordet *kön* som den vardagliga betydelsen, om man är kvinna eller man. Hon menar också att det är våghalsigt att använda ordet *kön* i vetenskapliga sammanhang eftersom ordet är tvetydigt och har olika innebörd för olika människor. Då vi använder oss av ordet *kön* kommer det, liksom för Hirdman, betyda den biologiska förklaringen, om man är kvinna eller man.

Ordet *könsroll* förklaras i Nationalencyklopedin som en: "sammanfattande term för socialt och kulturellt betingade skillnader mellan könen vad avser beteende, värderingar, normer, föreställningar, resurser, makt och prestige" (Nationalencyklopedin). Även detta är ett begrepp som Hirdman (2001) diskuterar och hon beskriver hur ordet lätt kan uppfattas som med ett osynligt bindestreck, köns-roll. Hon menar att ordet skapar en uppdelning mellan kropp, det biologiska könet och roll som i den sociala och kulturella konstruktionen. Det kan uppfattas som att det med enkelhet går att förändra rollen och så är inte fallet. Josefson (2005) skriver att ordet *könsroll* nu för tiden används mer sällan på grund av att det just kan missuppfattas och brukar numera ersättas av ordet *genus*. Vi menar att de uppdelningar och strukturer som finns mellan kvinnor och män inte är något kommet från naturen, något biologiskt, utan att det är sociala och kulturella konstruktioner som skapats av människan självt. Vi använder oss därför inte av ordet *könsroll* utan skriver istället ordet *genus*. Men då vi finner ordet *könsroll* i delar av den litteraturen vi använt oss av har vi ibland valt att använda författarens ord, alltså *könsroll*.

I Nationalencyklopedin beskrivs ordet *genus* som ett begrepp för att förstå människans sociala kön som formas av våra föreställningar, idéer och handlingar. I ordet *genus* betonas relationen mellan könen och de varierande uppfattningar som finns angående vad som anses vara manligt eller kvinnligt (Nationalencyklopedin). Hirdman (2001) menar att ordet *genus* ska vara ett verktyg för att försöka komma ifrån uppdelning mellan kön och roll som vi tidigare nämnde. Hon skriver:

Att förstå *genus*- tankar/praktiker/vanor/föreställningar om människor som kön- som en mänsklig uppfinning, en artefakt, en konstgjordhet, innebär att man försöker suddas ut denna hårda uppdelning, att man söker nå en förståelse som kommer förbi den dualistiska uppdelningen av kön/kropp – *genus* (s.14).

Genuspedagogik är ett ord man ibland hör i pedagogiska sammanhang. Vi kommer inte att använda oss av detta begrepp i vårt examensarbete men vi anser det ändå av vikt att förklara det. Svaleryd (2002) menar:

Genus i arbetet som pedagog handlar om en medvetenhet kring föreställningar och omedvetna förväntningar på de bägge könen. Det handlar även om ett förhållningssätt och en medvetenhet om den makt den egna yrkesrollen ger att vidmakthålla förlegade genussystem eller att omskapa dem (s.30).

Vi har valt att ta ett *genusperspektiv* i vår undersökning av bilderböckerna. Att ta ett genusperspektiv innebär att titta på företeelser och förhållanden som kan uppfattas utifrån kön. Man tittar på mönster som uppstår mellan kvinnor och män i olika delar av samhället och som skapar ojämlikhet mellan könen. Vi använder oss av ordet *genusstereotyp* och det innebär de olika föreställningar vi människor har om när vi anses vara en ”riktig kvinna” eller en ”riktig man”. Avviker någon från dessa förväntningar verkar personen vara udda eller onaturliga (Stainton Rogers & Stainton Rogers, 2002). Ibland förekommer ordet könsstereotyp i litteraturen, vi har dock valt att använda ordet genusstereotyp i vår undersökning. Då vi använder ordet *genusneutral* menar vi att vi inte kan se några mönster utifrån vilket kön karaktären i boken har.

Avslutningsvis vill vi göra läsaren medveten om att när vi använder ord som *kvinnlig* och *manlig* menar vi inte att det skulle finnas något medfött kvinnligt respektive manligt utan vi menar det som anses vara kvinnligt och manligt utifrån sociala och kulturella aspekter. Vi har valt att använda oss av att skriva *flickor* och *pojkar* när vi ska beskriva vilket kön karaktärerna i böckerna har. Vi har noterat att andra ibland väljer att kontinuerligt skriva dessa två ord i samma ordning. Vi har valt att inte ha en bestämd ordning på dessa två ord eftersom vi inte anser detta av vikt för vår uppsats. Vi använder oss också av ord som *kvinn* och *man* för att bestämma könet på de vuxna.

3. Tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att ta upp tidigare forskning om vårt ämnesområde, dels allmänt om genusforskning och dels om genus i barnböcker. Några av de viktigaste namnen i kapitlet är Yvonne Hirdman, Ylva Elvin-Nowak, Heléne Thomsson och Bronwyn Davies inom genusteorin och Maria Nikolajeva och Lena Kåreland inom barnlitteraturen. Vi kommer att avsluta kapitlet med en sammanfattning av tidigare forskning.

3.1 Genusforskning

För att kunna genomföra våra analyser utifrån ett genusperspektiv har vi tagit del av genusforskning. Genusforskning är ett mycket stort område och vi har insett att det varit nödvändigt att ringa in området. Nedan presenteras den forskning som vi anser vara av vikt för vår undersökning.

3.1.1 Att bli kvinna eller man

1949 skrev Simone de Beauvoir den klassiska boken *Det andra könet*. I boken skriver de Beauvoir (2006): "Man föds inte till kvinna, man blir det" (s. 325). Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) hävdar att den första etikett som vi får när vi föds är vilket kön vi har. Människans hjärna har i alla tider haft ett behov av att kategorisera och kön är en central dimension i alla kulturer och således ett sätt att kategorisera. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) menar att så fort barnet är fött och har benämnts som flicka eller pojke börjar det stora "könspådraget". De skriver att: "Barnet kläds, tilltalas, får namn och leksaker som tycks passa just det här barnet - som individ, tänker man" (s. 21). Vidare menar de att det inte finns någonting som biologiskt är kvinnligt och manligt, detta är något som under lång tid skapats och som uppstår i relationer mellan människor. Att vara kvinnlig eller manlig är också något som beror på i vilket sammanhang vi vistas i, det beror exempelvis på i vilken kultur vi lever, i vilken tid, med vilka människor och i vilken klasstillhörighet. Samma sak gäller för orden feminin och maskulin. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver vidare att: "Feminin betyder enligt uppslagsboken 'kvinnlighet av honkön'. Maskulin betyder 'manlighet av hankön'. Både flickor och pojkar föds till ett sammanhang där normerna säger att kvinnor ska vara feminina och män maskulina" (s. 25). Normen är att kvinnor ska vara feminina och män maskulina och om en man är feminin eller vice versa så går det utanför normen. Davies (2003) skriver vidare om maskulint och feminint att det inte finns några säkra bevis för att ett "maskulint" beteende skulle ha något att göra med att personen i fråga har ett manligt könsorgan, gener eller hormoner. Detsamma gäller för ett feminint beteende, inte heller här finns några bevis för att det skulle ha något att göra med att ha ett kvinnligt könsorgan, hormoner eller gener.

Davies (2003) skriver att manligt och kvinnligt ofta beskrivs som varandras motsatser, som två motpoler. Alla vet att det finns två kön, antingen är du man eller kvinna. Detta är ett synsätt som genomsyrar hela västvärlden. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) menar att när det gäller att kategorisera människor är kön den mest grundläggande kategorin för hur vi ska förstå både oss själva och andra. Det uppstår en förvirring hos oss om vi inte kan benämna ett barn eller en vuxen som han eller hon. Denna förvirring uppstår på grund av att vi inte vet hur vi ska förhålla oss till personen som vi inte kunnat könsbestämma. Indelningen av oss människor i två kategorier är, som vi tidigare nämnt, mycket vanlig men det förekommer

andra sätt att kategorisera. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver också att i det samoanska språket till exempel finns det inte ett ord för kvinna, det finns istället ett tjugotal olika begrepp för olika kvinnopositioner och i polynesiska kulturer har man i alla fall fyra olika kategorier på kön. Gothlin (1999) tar upp ett annat exempel som är beracherna som var en del av de nordamerikanska indianerna. Beracherna var en kategori människor som hade manliga könsorgan men som levde sina liv som kvinnor. De klädde sig som kvinnor och hade "kvinnliga" sysslor och ibland levde de också med manliga sexualpartners. Beracherna blev alltså inte kategoriserade efter sina könsorgan utan här bestämdes genus utifrån vilka sysslor de ville utföra. Davies (2003) skriver att språket bidrar till att vi i västvärlden endast har två olika kategorier, män och kvinnor, och där ska alla människor passa in. Hon skriver att idén om att män och kvinnor är varandras motsatser, fysiologiskt sett, inte har någon grund och kan jämföras med uppdelningen av dumma och intelligenta människor.

3.1.2 Varför är män och kvinnor inte jämställda?

Enligt Josefson (2005) kan orsakerna till varför män och kvinnor inte är jämställda delas upp i tre olika orsaker. Det första är den *biologiska* förklaringen och här menar man att det finns biologiska skillnader mellan att vara man eller kvinna, att det finns medfödda egenskaper hos män liksom kvinnor. Denna förklaringsmodell kan spåras tillbaka till 1700-talet och var som starkast på 1800-talet. Då trodde man till exempel att kvinnor var mindre intelligenta än män. Senare in på 1900-talet har man gjort experiment för att jämföra till exempel egenskaper och intressen mellan könen. Det har dock inte gått att bevisa att kvinnor och män skulle födas med olika förmågor.

Den andra förklaringen, enligt Josefsson (2005), är att vi från födseln fostras in i roller, *könsroller*. Denna förklaringsmodell började framträda i mitten av 1900-talet och innebär att utifrån vilket kön vi har ställs olika förväntningar på oss. Vi lär oss tidigt att bli flicka eller pojke. Som vi tidigare tagit upp är ordet könsroll ett diskuterat begrepp och ordet har kritiserats eftersom det lätt kan missuppfattas. Ordet kan tolkas som att könsrollen är något vi själva väljer och som vi med lätthet skulle kunna byta ut om vi ville, men det är mer komplicerat än så.

Förklaring nummer tre till varför vårt samhälle inte är jämställt är *genus*, liksom könsrollsförklaringen tyder denna förklaring på att vi fostras till att bli kvinna eller man. Att ge män manliga egenskaper och kvinnor kvinnliga egenskaper är en kulturell kategorisering och en social konstruktion. Detta är inte något kommet från naturen självt utan något som vi människor har skapat. Genusförklaringen går längre än könsrollsförklaringen och visar på hur fostran leder till ojämställda samhällsstrukturer.

3.1.3 Genussystem och genuskontrakt

Världen över används ord som *könsmaktsystem*, eller *genussystem* som det också kallas, i forskning. Det är ett begrepp som handlar om vad det betyder att vara man eller kvinna. Yvonne Hirdman är den professor i Sverige som använt ordet flitigt i såväl vetenskap som debatt (Elvin-Nowak & Thomsson, 2003). Hirdman (2007) skriver att: "Genussystemet är således en ordningsstruktur av kön. Denna grundläggande ordning är förutsättningen för andra sociala ordningar" (s. 212). Elvin-Nowak och Thomsson (2003) diskuterar detta begrepp och skriver att: "Kort sagt innebär könsmaktsystemet att samhället är ett patriarkalt system, som ordnar människor efter vilket kön de har. Män sätts högre än kvinnor, män tilldelas mer resurser och makt än kvinnor" (s. 36). De skriver vidare om hur både män och kvinnor tar till sig denna bild och lever efter den. Här bli kvinnan, likt titeln på Simone de Beauvoirs bok, det andra könet, och kommer ofta i andra hand. De menar också att könsmaktsystem beror på

strukturer i vårt samhälle och dessa strukturer lever inte av sig själva. Det är viktigt att förstå att det är vi människor som sätter män högre än kvinnor, vi bär upp dessa strukturer och låter systemet existera.

Enligt Hirdman (2007) bygger genussystemet på två principer, *isärhållandet* och *hierarkin*. Isärhållandet handlar om att män och kvinnor hela tiden hålls isär och manligt och kvinnligt bör inte blandas. Hirdman förklarar isärhållandet genom en modell: ”sort 1 gör sak 1 på plats 1; sort 2 gör sak 2 på plats 2; därför att sort 1 gör sak 1 blir sort 1 sort 1. Är man på plats 2 gör man sak 2 och är en sort 2 etc” (s. 214). En annan, lite mer konkret, förklaring på isärhållandet beskrivs av Elvin-Nowak och Thomsson (2003). Särskilda platser skapas för kvinnor och för män. Till exempel i arbetslivet skapas platser och yrken för män och platser och yrken för kvinnor. Männen gör det de förväntas att göra och kvinnorna det de förväntas att göra. Både Hirdman (2007) och Elvin-Nowak och Thomsson (2003) diskuterar den andra principen, hierarkin. Denna andra princip innebär att det ena könet, mannen, är överordnad det andra, kvinnan. Mannen ses som norm och det som ses som ”manligt” anses också vara det ”normala” och detta är också mer eftersträvt. Hirdman (2007) beskriver också ett annat begrepp, *genuskontrakt*. Hon skriver:

Genuskontrakten är således mycket konkreta föreställningar, uppspaltade på olika nivåer, om hur män/man, kvinnor/kvinna ska vara mot varandra: i arbetet – vilka redskap som hör till vem, i kärleken – vem som ska förföra vem, i språket – hur de ska prata, vilka ord de får använda, i gestalten/den yttre formen - vilka kläder som är tillåtna, hur långt håret ska vara, etc. etc. i all otrolig detaljrikedom (s. 217).

Genuskontrakten kan liknas med ett ”kontrakt” mellan könen och detta kontrakt finns i varje samhälle och i varje tid. Genuskontrakten ”ärvs” från generation till generation, från mor till dotter och från far till son.

3.2 Genusstrukturer i barnlitteratur

Nedan presentera tidigare forskning om genus, könsroller och genusstereotyper i barnlitteratur och bilderböcker.

1962 startade sociologen Rita Liljeström diskussionen om könsroller i barnlitteraturen. I tidskriften Herta ifrågasätter hon pekböcker som är rosa för flickor och blåa för pojkar och där flickornas pekböcker innehöll bilder på saker som en tallrik och kläder och pojkarnas innehöll bilder på till exempel bilar, båtar och flygplan. Under 60-talet började både kritiker och förläggare ifrågasätta uppdelningen i flickböcker och pojkböcker, och de ersattes av ungdomsböcker som skulle rikta sig till båda könen. Vidare började man också diskutera mansrollen. Som exempel nämns böckerna om Alfons Åberg av Gunilla Bergström där pappan beskrivs som vårdande och någon som ägnar sig mycket åt hushållssysslor (Kåreland, 2005b). Nikolajeva (2000) skriver att studier om genus och barnlitteratur har blivit en viktig del av forskningen om barnlitteratur. Hon nämner till exempel Ying Toijer-Nilssons uppsats från 1985 om kvinnoperspektiv i bilderboken från Elsa Beskow och framåt. Toijer-Nilsson (1985) har undersökt cirka 170 bilderböcker utgivna från 1880-talet och hundra år framåt. Hon påpekar att både bilderboken och kvinnorörelsen trädde fram på 1880-talet i Sverige, alltså under samma decennium. Vilket innebär att upptäcka ett kvinnoperspektiv i bilderböcker är att följa kvinnosakens utveckling. I genomgången av böckerna framgick att de tydligaste exemplen på kvinnomedvetenhet fanns i de senaste årtiondenas bilderböcker. Innan dess var tecken på kvinnomedvetenhet i bilderböcker små och svaga.

I en överblick över de bilderböcker Nikolajeva (2000) har med i sin bok *Bilderbokens pusselbitar* är det en ungefärlig jämvikt mellan manliga och kvinnliga huvudpersoner. Men hon skriver också att när man ska analysera böcker är det inte det biologiska könet utan det socialt konstruerade som är viktigt. Hon nämner begreppet *performativt genus* och förklarar: "det vill säga betar sig på ett föreskrivet sätt som avslöjar deras genustillhörighet" (s. 166). Nikolajeva (2000) menar att huvudpersonens kön ofta inte är avgörande för handlingen i bilderböcker och att större delen av de barn som är med i bilderböcker är relativt genusneutrala i relation till handlingen i boken. Orsaken till att huvudpersonerna i bilderböcker är så genusneutrala är att den riktar sig till mindre barn där skillnaderna mellan pojkar och flickor inte är så viktiga än, de är i första hand barn. Hon lägger dock till att: "personens yttre – pojke eller flicka – omedelbart skapar förväntningar om vissa beteendemönster, som bygger på konventioner" (s. 167). Hon skriver också om att man genom att låta personen eller personerna vara djur eller föremål går förbi genusfrågan men att det samtidigt får som följd att man då måste understryka könet i den yttre beskrivningen genom till exempel kläder och frisyr. Nikolajeva (2000) nämner explicita, uttryckliga genusstereotyper och implicita, utsagda genusstereotyper. Hon anser att det är förhållandevis lätt att upptäcka explicita genusstereotyper i böckerna genom ord och bild. Däremot är det mycket svårare att urskilja implicita genusstereotyper och de finns oftast bara i bilderna.

Kåreland (2006) har gjort en studie av bilderböcker där hon tittat på hur flickor och pojkar gestaltas i böckerna. Vad de har för egenskaper, vilka normideal råder och vilka beteenden uppmuntras och vilka som inte gör det. Hon har där sett mönstret att pojkarna är stora och starka och flickorna är små och svaga. Hon har också tittat på hur vuxna skildras och kommit fram till att männen och fäderna ofta tillsammans med barnen är lekfulla och äventyrsbetonade medan kvinnor och mödrar oftare får stå för trygghet, omsorg och stabilitet. Kåreland (2005b) skriver att de vuxna personer som finns med i bakgrunden av berättelsen ofta är väldigt genusstereotypa. Om böckerna i sin undersökning skriver hon att i en del böcker förmedlas traditionella könsmonster och stereotyper men att det också finns böcker där det inte gör det och att det även finns böcker som driver med de genusstereotyper som finns. Men att det ändå är fler av böckerna som följer könsmonster än som bryter emot dem. Pojkarna får i hög grad stå för styrka och aktivitet medan flickorna står för anpasslighet och passivitet. Hon skriver:

Visserligen har vi funnit böcker där pojkar tillåts visa rädsla och får känna sig små och ängsliga, liksom böcker där flickor gett prov på styrka och utåtagerande. Men detta är undantag. Ingen kvinnlig huvudperson har visat ett så aggressivt beteende som Leopold, ingen manlig huvudperson nedvärderat sin egen betydelse så som Mina (s.151).

Kåreland (2005b) nämner att det för flickor finns en större tendens att överträda genusnormer än för pojkar. Hon nämner begreppet pojkflicka som kan anses som något positivt medan däremot flickpojke är ett begrepp som inte ens existerar. Kåreland (2005b) konstaterar också att det finns en övervikt av manliga personer i bilderböckerna. Av de böcker hon analyserat finns nästan 50 manliga huvudpersoner och drygt 20 kvinnliga. Hon skriver att det även är ganska vanligt med böcker som har både en kvinnlig och en manlig huvudperson och att det verkar som många författare väljer att både en pojke och en flicka som huvudperson. Detta för att barn som läser boken ska kunna identifiera sig med huvudpersonen oavsett kön. Kåreland (2006) nämner också statistik från 2004 som visar att i svenska bilderböcker var 55 huvudpersoner pojkar och 32 stycken flickor. Även statistik från Svenska Barnboksinstitutet (www.sbi.se) för utgivna bilderböcker under 2007, första upplagor, svenska och översatta, visar på en övervikt av pojkar som huvudpersoner. I 89 stycken av bilderböckerna var

huvudpersonen en flicka och i 137 stycken av bilderböckerna en pojke. I 17 stycken av böckerna var det ett par, alltså både en pojke och en flicka.

3.3 Sammanfattning

Kön är den första etikett vi får när vi föds och är en central dimension i alla kulturer (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1989). Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver att så fort barnet föds börjar det stora "könspådraget". Men de hävdar att det inte finns någonting som är biologiskt manligt eller kvinnligt utan detta är något som under lång tid skapats och som uppstår i relationer mellan människor. Det beror på i vilket sammanhang vi vistas i, till exempel i vilken kultur vi lever, i vilken tid, med vilka människor och i vilken klasstillhörighet. Davies (2003) menar att manligt och kvinnligt ofta beskrivs som varandras motsatser och att alla vet att antingen är du man eller kvinna. Detta är ett synsätt som genomsyrar hela västvärlden. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) hävdar att när det gäller att kategorisera människor är kön den mest grundläggande kategorin och det uppstår en förvirring hos oss om vi inte kan benämna ett barn eller en vuxen som han eller hon. Indelningen av oss människor i två kategorier är, som vi tidigare nämnt, mycket vanlig men det förekommer även andra sätt att kategorisera. Enligt Josefson (2005) finns tre olika orsaker till varför män och kvinnor inte är jämställda. Det första är den *biologiska* förklaringen. Att det finns biologiska skillnader mellan att vara man eller kvinna. Den andra förklaringen är att vi från födseln fostras in i roller, *könsroller*. Ordet könsroll kan tolkas som att det är vi själva som väljer och att vi med lätthet skulle kunna byta ut om vi ville, men det är mer komplicerat än så. Förklaring nummer tre är *genus*, liksom könsrollsförklaringen tyder denna förklaring på att vi fostras till att bli kvinna eller man. Att ge män manliga egenskaper och kvinnor kvinnliga egenskaper är en kulturell kategorisering och en social konstruktion.

Elvin-Nowak och Thomsson (2003) skriver att världen över används ord som *könsmaktsystem*, eller *genussystem* som det också kallas, i forskning. Det är ett begrepp som handlar om vad det betyder att vara man eller kvinna. Könsmaktsystem beror på strukturer i vårt samhälle och dessa strukturer lever inte av sig själva. Det är viktigt att förstå att det är vi människor som sätter män högre än kvinnor, vi bär upp dessa strukturer och låter systemet existera. Enligt Hirdman (2007) bygger genussystemet på två principer, *isärhållandet* och *hierarkin*. Isärhållandet handlar om att män och kvinnor hela tiden hålls isär och manligt och kvinnligt bör inte blandas. Den andra principen, hierarkin, innebär att det ena könet, mannen, är överordnad det andra, kvinnan. Mannen ses som norm och det som ses som "manligt" anses också vara det "normala" och detta är också mer eftersträvaransvärt (Hirdman, 2007; Elvin-Nowak & Thomsson, 2003). Hirdman (2007) skriver också om *genuskontrakt*. Det kan liknas med ett "kontrakt" mellan könen om hur kvinnor och män ska vara mot varandra och detta kontrakt finns i varje samhälle och i varje tid.

Debatten om genus i barnlitteratur startades på 60-talet av sociologen Rita Liljeström som kritiserade dåtidens pekböcker för att vara väldigt genusstereotypa (Kåreland, 2005b). Nikolajeva (2000) skriver att studier om genus och barnlitteratur har blivit en viktig del av forskningen om barnlitteratur. Till exempel Ying Toijer-Nilssons undersökning av bilderböcker utgivna från 1880-talet och hundra år framåt, där de tydligaste exemplen på kvinnomedvetenhet fanns i de senaste årtiondenas bilderböcker. I en överblick över de bilderböcker Nikolajeva (2000) har med i sin bok *Bilderbokens pusselbitar* är det en ungefärlig jämvikt mellan manliga och kvinnliga huvudpersoner. Men hon skriver också att när man ska analysera böcker är det inte det biologiska könet utan det socialt konstruerade som är viktigt. Hon menar att i bilderböcker är huvudpersonens kön ofta inte avgörande för

handlingen i boken och att barn i bilderböcker ofta är relativt genusneutrala. Genom att låta huvudpersonen vara ett djur eller ett föremål kan man också undgå genusfrågan men måste då understryka könet med till exempel kläder. Kåreland (2006) har i sin studie sett mönstret att pojkarna är stora och starka, flickorna små och svaga och att männen och fäderna ofta tillsammans med barnen är lekfulla och äventyrsbetonade medan kvinnor och mödrar oftare får stå för trygghet, omsorg och stabilitet. Kåreland (2005b) menar att det är fler av böckerna som följer könsmonster än som bryter emot dem och att vuxna som är med i bakgrunden av berättelsen ofta är väldigt genusstereotypa. I böckerna i hennes undersökning finns en övervikt av manliga huvudpersoner men hon skriver också att det finns många böcker som har både en manlig och en kvinnlig huvudperson för att läsaren ska kunna identifiera sig med huvudpersonerna oavsett kön. Även statistik från Svenska Barnboksinstitutet (www.sbi.se) över utgivna bilderböcker under 2007, visar på en övervikt av pojkar som huvudpersoner.

4. Metod

I det här kapitlet kommer vi att förklara hur vi genomfört vår studie och besvarat våra frågor. Vi tar upp vilken typ av studie vi kommer att göra, vilken metod och tillvägagångssätt vi kommer att använda oss av, våra urval och avgränsningar och sist tillförlitlighet och etiska principer.

4.1 Kvalitativ metod

När det gäller forskning pratar man om kvalitativ metod och kvantitativ metod. Det som avgör vilken metod som kommer att användas i forskningen är vad det är man undrar och vad som ska undersökas. Den kvalitativa metoden brukar användas när man vill undersöka karaktären eller egenskaperna hos någonting. Den försöker svara på frågor som: Vad handlar det om, vad betyder fenomenet och vad kännetecknar denna händelse eller detta fenomen? Kvantitativ forskning däremot handlar om att besvara frågor som: Vilka är sambanden och hur vanligt är fenomenet? Kvantitativ forskning innebär alltså att fastställa mängder eller samband mellan företeelser (Widerberg, 2002; Starrin, 1994). I vår undersökning om hur flickor och pojkar framställs i bilderböcker ville vi ta reda på om det finns genusstereotypa drag, vad som anses vara genusstereotyp och hur man kan utläsa det. Vi vill alltså inte bara undersöka mängder utan också försöka förstå fenomenets karaktär. Vi anser därför att vår undersökning är av kvalitativ natur.

Vi har använt oss av en text- och bildanalys. Utmärkande för denna typ av analys är att det inte är levande varelser som studeras. En bild eller en text är detsamma för alla men vi tolkar dem på olika sätt. Det innebär att läsaren eller i det här fallet forskaren är den som tolkar och därför är det viktigaste instrumentet när man gör text- och bildanalyser. En metod för att tolka är *hermeneutik* (Widerberg, 2002).

4.1.1 Hermeneutik

Enligt Sjöström (1994) är hermeneutik en vetenskaplig metod som handlar om att tolka utsagor och handlingar. Hermeneutik som metod innebär att *pröva tolkningar* och för det finns det ingen metod. För att kunna göra tolkningar krävs erfarenhet, fantasi och kreativitet. Vi människor tolkar ständigt det som sker runt omkring oss. Eftersom det är oundvikligt att inte tolka är det viktigt att kunna redogöra för på vilka grunder tolkningarna skett. Inom hermeneutiken pratar man om *förförståelsen*. Vi kan aldrig frigöra oss från våra förväntningar, fördomar och känslor, däremot kan vi göra oss själva och andra medvetna om dem. Då kan man pröva och ompröva sina tolkningar. Sjöström (1994) skriver att detta, *att pröva många olika tolkningar* till den mest rimliga tolkningen hittas, är ett viktigt moment inom hermeneutiken. Därför har vi i inledningen försökt att klargöra vår förförståelse och våra förväntningar om problemområdet så att dessa ska bli tydliga både för oss själva och för läsaren. Det faktum att vi är två personer som har utfört denna undersökning har gjort att vi på olika sätt har kunnat närma oss och tolkat det vi studerat. Vi har då haft möjlighet att diskutera med varandra och i samtalet utvecklat den egna förståelsen mer än om man hade gjort undersökningen på egen hand.

Ett annat begrepp som används inom hermeneutiken är *den hermeneutiska cirkeln*. Det innebär att man först tolkar helheten, sedan delarna och slutligen tolkas helheten igen med ny förståelse. Nikolajeva (2000) menar:

'Läsandet' av en bilderbok kan jämföras med en hermeneutisk cirkel. Vare sig vi startar med bild eller med text skapas det förväntningar om den andra delen, vilket i sin tur skapar nya erfarenheter och nya förväntningar. Läsaren pendlar mellan det verbala och det visuella, medan förståelsen blir bredare och djupare (s. 13).

I vår analys av bilderböckerna har vi först tittat på helheten, sedan gått in närmare på delarna. Slutligen har vi tittat på helheten igen med nya ögon. Gilje och Grimen (1992) tar upp en grundtanke inom hermeneutiken som vi tidigare nämnt, nämligen *förförståelsen*. Var och en av oss har vissa förutsättningar att förstå något. De skriver:

Vi möter aldrig världen förutsättningslöst. De förutsättningar vi har bestämmer vad som är förståeligt och vad som är oförståeligt. När vi närmar oss en text, ett visst beteende eller en bild som verkar oförståelig så är det alltid oförståeliga mot den bakgrund som vi själva tar med oss in i förståelseprocessen (s.183).

Detta är något som är ofrånkomligt och som vi har haft i åtanke då vi tolkat och analyserat text och bild i bilderböckerna.

4.2 Text- och bildanalysmodell

Som vi tidigare nämnt myntade Kristin Hallberg (1984) begreppet *ikonotext*. Med det menar hon att det som är bilderbokens text, alltså ikonotext, är interaktionen mellan text och bild och att det är viktigt att uppmärksamma i en bilderboksanalys. Därför har vi valt att inte titta på bild och text för sig utan text och bild tillsammans, alltså en text- och bildanalys. Vi har valt att använda en modell för text- och bildanalys som Gunilla Zackari (1976) presenterar i boken *Textanalys från könsrollssynpunkt*. Hon grundar denna analysmodell på den danska universitetslektorn Pil Dahlerups analysmodell. Zackaris text är från 1976 och kan därför kännas oaktuell. Vi har dock valt att ändå använda oss av modellen då den passar bra för vårt syfte och våra frågeställningar. Zackari beskriver fem punkter för att analysera personmönster i såväl text som bild. Dessa punkter är: personernas kön, ålder och antal, utseende, egenskaper, känslor, aktivitet. Utifrån dessa punkter har vi sammanställt ett antal frågor som vi ska svara på i vår analys av bilderböckerna. Frågorna är:

- Hur många av huvudpersonerna respektive bipersonerna är av kvinnligt och manligt kön?
- Vilket utseende och vilka attribut har karaktärerna?
- Vilka egenskaper och karaktärsdrag har flickorna och pojkarna?
- Vilka aktiviteter utför flickor respektive pojkar?

För att kunna svara på dessa frågor har vi valt att utgå ifrån ett schema som Nikolajeva (2004) beskriver i sin bok *Barnbokens byggklossar*. Anledningen till att vi har sammanfört Zackaris text- och bildanalys och Nikolajevas schema över manligt och kvinnligt är att frågorna från Zackaries text- och bildanalysmodell underlättar vad vi ska rikta vår uppmärksamhet mot i bilderböckerna. Om vi inte haft några frågor hade vi inte vetat exakt vad vi skulle ha tittat på och om vi inte hade haft Nikolajevas uppdelning över kvinnligt och manligt skulle vi inte veta vad vi tittar efter. Genom att vi sammanfört de här två modellerna vet vi i analysen både vad vi ska titta på och vad vi ska titta efter. Nikolajevas schema bygger

på motsatser och beskriver vad som anses vara manliga och kvinnliga egenskaper, vad som anses vara genusstereotyp. Vi är medvetna om att en sådan här uppdelning mellan vad som anses vara manligt respektive kvinnligt kan uppfattas som tveksam. Vi anser dock att ett schema hjälper oss i vår bilderboksanalys och har därför valt att använda oss av denna uppdelning. Detta medför att det inte är vi själva som anser att något är manligt eller kvinnligt. Vi har också valt att utöka detta schema ytterligare med Wahlströms (2003), Fagrells (2000), Gens (2007), Olofssons (2007) och Josefsons (2005) iakttagelser om olika mönster. Genom att grunda schemat på flera olika källor tror vi att schemat blir mer nyanserat, dels på grund av att vi grundat schemat på flera olika forskare och dels på grund av att vi då får fler alternativ att välja på i vår analys. Schemat som vi analyserat bilderböckerna utifrån ser ut så här:

Män/pojkar	Kvinnor/flickor
starka våldsamma känslolika, hårda aggressiva tävlande rovgiriga skyddande självständiga aktiva modiga leker på distans från vuxna leker i stora grupper tar för sig undviker kroppskontakt med vuxna språket handlar om mätbara ting, helst stora, och innehåller diverse ljud tränar initiativförmåga, grovmotorik, ledarskap och hierarki i lek och vuxenledda aktiviteter agerar direkt och handgripligen vid konflikter bygger saker, snickrar, är praktisk och utför kroppsarbete avsaknad av accessoarer blå färg slips, kostym	svaga aggressionshämmade emotionella, milda lydiga självuppgivande omtänksamma, omsorgsfulla sårbara beroende passiva osäkra leker nära vuxna leker i par tillgodoser andras behov får mycket kroppskontakt med vuxna språket används till känslor, relationer och upplevelser tränar språk, finmotorik, relationer, lyhördhet och hänsyn i leken och i vuxenledda aktiviteter undviker konflikter, tar motgångar personligt och får skuld känslor laga mat, tvättar, syr och städar hårspännen och smycken rosa färg kjol

4.3 Genomförande av analys

I genomförandet av vår analys valde vi att först enskilt analysera varje bok. Vi började med att titta på helheten och sedan gick vi med hjälp av våra frågor från Zackaris text- och bildanalysmodell in på olika delar som karaktärernas antal, utseende, egenskaper och aktiviteter. Med hjälp av det schema som vi grundat på Nikolajevas schema har vi försökt att sätta ord på de egenskaper och karaktärsdrag som vi tolkat att personerna i bilderböckerna har. Därefter gjorde vi en gemensam analys där vi jämförde våra olika tolkningar och förde dessa två delar samman till en ny helhet.

4.4 Urval och avgränsningar

Vi har valt att analysera sex stycken bilderböcker. Vi ville analysera böcker som många barn kommer i kontakt med. Därför gick vi till Stadsbiblioteket i Göteborg för att ta reda på om de har någon statistik över de mest utlånade böckerna. Vi funderade på att istället hitta uppgifter över de mest köpta barnböckerna men vi valde ändå att ta de mest lånade böckerna eftersom alla inte har råd att köpa böcker men fler har möjlighet att låna böcker från biblioteket. Vi ville ha så aktuell statistik som möjligt och valde därför de mest utlånade böckerna från 2007, eftersom det är det senaste avslutade året. Vi fick en lista med de mest utlånade barnböckerna från 2007 från Stadsbiblioteket och folkbiblioteken i Göteborg. Detta urval blir inte generellt för hela landet men ger ändå en bild över vad som lånas. Böckerna vi analyserar är utgivna olika år men det är trots allt de böcker som är mest lånade 2007. Listan visar de mest utlånade barnböckerna och vi har uteslutit de böcker som inte är bilderböcker (se bilaga A).

Vi valde att begränsa oss till sex stycken böcker på grund av arbetets begränsade omfattning. Vi är medvetna om att vårt resultat därför blir mindre generellt men vi föredrog att göra ett par noggranna analyser än många ytliga. Vi hoppas och tror ändå att vi kan få en övergripande bild eftersom vi har valt ut sex böcker som många barn kommer i kontakt med.

Vi bestämde oss för att begränsa vårt urval av böcker till *bilderboken*. Bilderboken är något som barnen kommer i kontakt med tidigt och som används flitigt i förskolan. Av detta skäl tyckte vi att det var angeläget att välja just bilderboken. Vi är medvetna om att det inte alltid är barnen som bestämmer vilka bilderböcker som ska lånas hem från biblioteket. Men oavsett vem som valt ut böckerna är det ändå de böckerna som barnen kommer i kontakt med. På vår lista över de mest lånade barnböckerna fanns bland de sex första bilderböckerna ett antal böcker av samma författare. För att undvika att en författares sätt att beskriva pojkar och flickor ska få större utrymme i vår undersökning har vi bestämt oss för att endast ta med en bok från varje författare. Detta medför att vi analyserar sex av de tio mest lånade bilderböckerna. Det finns en lång tradition inom barnlitteraturen att använda sig av djur med mänskliga drag (Kåreland, 2005a). I flera av böckerna i vår analys är huvudpersonerna förmänskligade djur. Vi har valt att ta med dessa böcker i studien utan att göra någon skillnad på dem.

4.4.1 Presentation av bilderböckerna

I detta avsnitt presenterar vi de bilderböcker som vi valt ut att analysera. Vi kommer att presentera titel, författare och illustratör samt en kort sammanfattning av boken. Vi kommer även att beskriva vilken slags bildbok det är. Vi beskriver böckerna i den ordning som de kommer på vår lista från Stadsbiblioteket. Samma ordning återkommer i analysen.

Bu och bä får besök

Text: Lena Landström, Bild: Olof Landström

Bu och Bä är två förmänskligade får, Bu är pojke och Bä är flicka. De är ute och krattar löv då de upptäcker en katt som har klättrat upp i ett träd. Bu och Bä provar olika sätt för att få ner katten från trädet. Det är mycket bilder och lite text i boken. Förutom vissa detaljer går det att förstå hela berättelsen utan att läsa texten men inte tvärtom, texten är beroende av bilderna. Alltså är det en *expanderade bildbok*.

Känner du Pippi Långstrump?

Text: Astrid Lindgren, Bild: Ingrid Vang Nyman

Tommy och Annika vill ha en lekkamrat. En dag flyttar Pippi Långstrump in i huset bredvid. Pippi hittar på massor av saker, hon lagar pannkakor, de går på cirkus där hon bland annat brottar ner starke Adolf och hon stoppar två inbrottstjuvar. Tommy och Annika blir också bjudna på kalas hos Pippi, där de äter en massa kakor och tårta och leker inte-stöta-golvet. I boken är det mycket text. Det är mer information om handlingen i texten men tydligare miljöskildringar i bilderna. Vi anser ändå att det är en *symmetrisk bildbok*.

Mamma Mu får ett sår

Text: Jujja Wieslander, Bild: Sven Nordqvist

Boken handlar om Mamma Mu som är en ko och hennes kompis Kråkan. Det är en varm dag och Mamma Mu tänker gå och bada. Hon hoppar över staketet men ramlar och slår sig. Mamma Mu vill ha hjälp av Kråkan att få ner bulan hon har i pannan och ber Kråkan att hämta en glass eller något annat kallt från frysen. Han kommer tillbaka, men har ingen glass med sig. Tillslut får hon något kallt att kyla ner bulan med. Bulan försvinner och hon kan gå ut i solen igen. Bild och text berättar ungefär samma sak, alltså är det en *symmetrisk bildbok*. I boken för Mamma Mu och Kråkan kontinuerligt en dialog med varandra. Dialogen mellan dem framgår bättre i texten.

Alfons och soldatpappan

Text och bild: Gunilla Bergström

Alfons är en pojke på 6 år. Han har fått en ny kompis som heter Hamdi. Hamdis pappa har varit soldat i ett riktigt krig i sitt förra land. Alfons, Hamdi och Hamdis pappa bygger ett fotbollsmål. Alfons och Hamdi leker också mycket krig och undrar hur det är att vara i ett riktigt krig. Hamdis pappa vill inte tala om kriget men en dag berättar han en historia. Alfons och soldatpappan är också en *symmetrisk bildbok*. Texten innehåller dock mer information än bilderna.

Gittan och fårskallarna

Text och bild: Pija Lindenbaum

Gittan är på semester med sina föräldrar. De ligger och solar sig vid poolen, det är varmt och det finns ingen sand att gräva i. Gittan gillar inte att bada så hon går iväg till stranden. Där gräver hon i sanden och får syn på små molntussar som ligger på en lite ö. Hon vadar dit och det visar sig vara fem jättesvettiga och sladdriga får. Gittan lägger dem att torka i skuggan, mjölkar dem och hjälper dem att hitta mat. Hon klipper också fåren så att det slipper vara varma och ordnar kläder om det skulle bli kallt. Bild och text beskriver två parallella historier som berättar samma sak, alltså en *symmetrisk bilderbok*.

Pelle i djungeln

Text och bild: Jan Lööf

Pelle har fått en ny såg i födelsedagspresent. Han tänker bygga ett eget hus på gården, men han behöver virke. Man skulle ha bott i en djungel, tänker han, och plötsligt är han i djungeln. Där finns massor med djur men han hittar också en gubbe. Gubben säger att han är Tarsan och Pelle träffar också Tarsans kompis apan. Förut bodde de i ett trädhus men det rasade ner för länge sedan. Pelle hjälper dem att bygga ett nytt trädhus men när de är färdiga upptäcker de att apan är borta. Till slut hittar de apan som är fångad av två djurskötare. De befriar apan men Pelle följer med människorna hem. Förutom på andra uppslaget där bilden och texten ifrågasätter varandra och skapar spännig är boken *symmetrisk*. Bild och text följs åt genom hela berättelsen.

4.5 Tillförlitlighet

Enligt Stukát (2005) kan man inom kvalitativ forskning prata om rimliga och trovärdiga tolkningar snarare än sanna, objektiva och tillförlitliga resultat. För att kontrollera tillförlitligheten i undersökningen och avgöra om våra tolkningar är rimliga och trovärdiga kommer vi här att gå igenom de tre begreppen: validitet, reliabilitet och generalitet. Bergström och Boréus (2005) skriver att validitet innebär att vi undersöker det vi säger att vi ska undersöka. Under hela vår process har vi gått tillbaks till syfte och frågeställningar för att kontrollera att vi håller rätt kurs. För att säkerställa att vi svarar på våra frågeställningar i vår analys valde vi en analysmodell som stämde väl överens med våra frågeställningar.

Enligt Bergström och Borélius (2005) innebär reliabilitetsaspekten att man måste vara noggrann i alla led i undersökningen. När textanalys används är tolkningsaspekten en viktig reliabilitetsfråga. Även att jämföra undersökningen med tidigare forskning om samma fenomen och god källhantering är viktigt. Då vår undersökning handlar om vår tolkning är det vi själva som är mätinstrumentet. Vi har försökt att beskriva alla steg i vår undersökning så att någon annan ska kunna göra om samma undersökning. Men eftersom det är vår tolkning som ligger till grund för resultatet av vår undersökning så medför det att om denna undersökning skulle göras om identiskt, men med andra "tolkare", skulle kanske inte resultatet bli det samma. Däremot har vi använt oss av böcker och inte av till exempel av intervjuresultat och detta betyder att alla kan leta rätt på boken. Då vi är två stycken personer som tolkar har vi fler tolkningar att förhålla oss till och detta gör resultatet mer tillförlitligt än om det endast hade varit en person som tolkat. En annan aspekt i vår tolkning är vår förståelse. Sjöström (1994) menar att det inom hermeneutiken är något som man inte kan undgå men man kan försöka redogöra för den så tydligt som möjligt. Vi har försökt att redogöra för vår

förförståelse så tydligt som möjligt. När vi ha valt våra källor har vi försökt att bedöma trovärdigheten, använda ett flertal källor och försökt att få med vedertagna forskare inom området. I vårt val av källor har vi också tänkt på att inte bara ta med de källor som talar för vår undersökning.

Det tredje begreppet är generaliserbarhet, alltså i vilken grad resultatet av undersökningen är generaliserbart, är urvalet representativt för det som generaliseringen gäller (Johansson & Svedner, 2006). Är vårt urval av bilderböcker representativt och går det att göra några generaliseringar av resultatet? Vi ville inte att vi själva skulle välja ut de specifika bilderböcker som skulle vara med i vår undersökning för att påverka resultatet så lite som möjligt. Vi diskuterade några olika sätt att välja ut böcker och bestämde oss för att utgå från en lista med de mest utlånade böckerna 2007 i Göteborg. Detta talar för att vårt urval är representativt. Dock använder vi oss endast av sex bilderböcker på grund av den begränsade tiden vi haft till vårt förfogande. Detta har till följd att vårt resultat blir mindre generaliserbart. Något som också har hjälpt oss i vårt arbete med tillförlitligheten av denna undersökning är vår goda kontakt med handledaren där vi regelbundet har diskuterat och fått argumentera för vår undersökning. Vi har också låtit utomstående ta del av det vi skrivit och de har fått komma med kritik.

4.6 Etiska principer

Då vi enbart kommer att analysera böcker och inte göra några intervjuer kommer inga personer beröras direkt av vår undersökning. När vi använder andras texter, böcker och tidigare forskning har vi refererat eller citerat dem. Stukát (2005) skriver att det ibland kan vara svårt att hålla isär andras och egna tankar. Vi har dock kontinuerligt under arbetets gång försökt att alltid referera eller citera författaren ordentligt. Stukát (2005) tar också upp att det är viktigt att ha med källor och resultat som står i motsats till vad man personligen vill ha med. Det är viktigt att ge en så riktig, ärlig och bred bild av det man skriver om. Detta är något vi varit medvetna om och som vi hoppas att vi genomfört.

5. Resultatredovisning

I detta kapitel presenterar vi en beskrivning av vår analys av de sex bilderböckerna. Vi kommer att beskriva vad vi kan utläsa utifrån våra fyra frågor och skriva om det är genusstereotypt enligt schemat över kvinnligt och manligt som vi presenterat i metodkapitlet på sidan 18. I analysen tittar vi på huvudpersoner och bipersoner, vi kommer dock inte att gå in lika djupt på bipersonerna som på huvudpersonerna. Efter varje bilderboksanalys följer en sammanfattning där vi kort summerar vad vi kunnat utläsa. Det kommer även en sammanfattning efter alla analyserna där vi summerar resultatet och tar in vissa kopplingar till tidigare forskning. Våra frågor är:

- Hur många av huvudpersonerna respektive bipersonerna är av kvinnligt och manligt kön?
- Vilket utseende och vilka attribut har karaktärerna?
- Vilka egenskaper och karaktärsdrag har flickorna och pojkarna?
- Vilka aktiviteter utför flickor respektive pojkar?

5.1 Bu och Bä får besök

Boken har två huvudpersoner, en flicka, Bä och en pojke, Bu. Könsfördelningen är alltså lika mellan flickor och pojkar. Det finns också en genusneutral katt som vi har valt att inte ta med i vår analys. Bä har hallonröd klänning, rosa halsduk, en tofs med hallonröd rosett i och svarta stövlar. Bu har blå hängselbyxor, lila halsduk och svarta stövlar. Kläderna är det enda som skiljer deras utseende åt och enligt schemat är dessa genusstereotypa. Flickan har hallonrött, rosa, klänning och rosett och pojken har blått. Båda är aktiva och hjälps åt mycket. De tar ungefär lika ofta initiativ, är påhittiga och hittar lösningar på problem. Båda är dessutom omtänksamma. Enligt schemat anses pojkar oftare vara aktiva och ta initiativ, medan flickor är omtänksamma. Vi kan dock se vissa skillnader mellan Bu och Bä. Bä är lite mer omtänksam och omsorgsfull, det är hon som säger att de måste hjälpa katten ner från trädet och det är hon som gör smörgåsar åt Bu. Både omtänksam och omsorgsfull är ord som enligt schemat beskriver hur flickor är, vilket tyder på genusstereotypa mönster. Flickan, Bä, tar något mer initiativ än Bu vilket anses vara en manlig egenskap, men Bu är lite modigare än Bä, detta anses också vara en manlig egenskap. Bu och Bä gör ungefär samma saker och många av sakerna gör de tillsammans. De krattar, hämtar en plank och skjuter ut den genom fönstret, hämtar en stege och försöker få in katten. De gör några saker på egen hand. Flickan, Bä, hämtar oljekannan och smörjer hjulet, hon går också till köket och brer smörgåsar åt Bu. Pojken, Bu, hämtar skottkärran, klättrar upp på stegen och äter smörgåsar. Enligt schemat är det kvinnligt att tillgodose andras behov och att laga mat. Att vara händig däremot så som att hämta oljekannan och smörja hjulet är inte det. Men i de sakerna som hon gör tränas finmotorik mer än i de saker som Bu gör och i schemat står att flickor tränar finmotorik och pojkar grovmotorik.

5.1.1 Sammanfattning

Boken har två karaktärer, en flicka och en pojke. Båda är huvudroller och båda tar lika stor plats. Alltså är könshördelningen lika mellan pojkar och flickor. Deras kläder och attribut utläste vi som genusstereotypa. I större delen av boken gör de samma saker och uppvisar samma egenskaper. Dessa är från både den manliga och den kvinnliga delen av schemat.

5.2 Känner du Pippi Långstrump?

Boken har tre huvudpersoner, två flickor, Pippi och Annika och en pojke, Tommy. Alltså är det en större del kvinnliga huvudpersoner i boken. I berättelsen finns också fyra manliga och två kvinnliga bipersoner som alla är vuxna, här är det alltså en större del män. Bipersonerna är en manlig cirkusdirektör, en kvinnlig lindansare, en cirkusflicka, Starke Adolf och de två manliga tjuvarna Blom och Dunderkarlsson. Samtliga biroller har typiska genusstereotypa yrkesroller. Dessutom beskrivs cirkusdirektören som aggressiv vilket är en manlig egenskap och Starke Adolf som stark vilket också anses vara en manlig egenskap. Cirkusflickan och lindansaren blir också arga men visar inte lika mycket aggressivitet som cirkusdirektören. Lindansaren har hårbånd och klänning, alltså attribut som står på den kvinnliga sidan av schemat. Cirkusflickan har kjol och hårbånd som anses vara kvinnligt. De två tjuvarna beskrivs som otäcka och rovgiriga men i mötet med Pippi blir de så rädda att de börjar gråta.

Både Tommy och Annika är väldigt välvårdade och prydligt klädda. Annika har klänning, förkläde och en rosett i sin blonda page och Tommy har en tröja, ett par shorts och kort svart hår. De har några olika uppsättningar kläder i boken och de går i samma färger, blått, rött, vitt och gult. Färgerna varierar mellan könen och vi ser inga genusmönster i valet av färger, förutom blått som är med på den manliga sidan av schemat. Men däremot känns val av klädesplaggen hos Annika genusstereotypa. Enligt schemat anses det vara kvinnligt att ha rosett och klänning. Pippi har lappade kläder, olika strumpor och någon slags underbyxor eller shorts på sig. Dessutom har hon orange flätor som står rakt ut. Hon har hårbånd som enligt schemat anses vara kvinnligt men i hennes klädsel har vi inte utläst några punkter från schemat.

När det kommer till karaktärernas egenskaper beskrivs Pippi som stark, aktiv, självständig, påhittig, initiativrik, snäll och omtänksam. Hon kan både ta för sig och tillgodose andras behov. Hon är en ledargestalt under hela berättelsen men är också mån om Tommy och Annika. Huvuddelen av hennes egenskaper passar in på den manliga sidan av schemat. Omtänksam och att tillgodose andras behov är de kvinnliga egenskaper som hon beskrivs ha. I bokens beskrivning av Tommy och Annika kan vi inte se några skillnader. Båda är lydiga, snälla och rara. Dessutom är de i jämförelse med Pippi passiva och beroende då de är med på Pippis lekar men inte tar några egna initiativ. Lydiga, passiva och beroende är ord som vi hittar på den kvinnliga sidan av schemat. Pippi gör många olika aktiviteter, hon bär hästen, hon lagar mat och bakar, hon städar, hugger ved och sotar skorstenen. Hon hittar på lekar och medverkar på cirkus där hon går på lina och brottas med världens starkaste man. Dessutom stoppar hon inbrottstjuvar och har kalas. Hennes aktiviteter finns både på den kvinnliga och manliga sidan av schemat och några finns inte med alls. Tommy och Annika är medaktörer i Pippis upptåg men kommer aldrig själva på förslag till aktiviteter. De tittar på Pippi, de äter och de leker, letar efter saker och klättrar på möbler. De använder både sin grovmotorik, som anses manligt, och sin finmotorik, som anses kvinnligt. Vid två tillfällen får Tommy och Annika presenter av Pippi. Annika får en fjärilsbrosch och ett halsband och Tommy får en anteckningsbok och en elfenbensflöjt. Annika får accessoarer vilket ses som kvinnligt medan Tommys presenter kan passa för både flickor och pojkar.

5.2.1 Sammanfattning

Boken har tre huvudpersoner, två flickor och en pojke. Bipersonerna är sex till antalet, fyra är manliga och två är kvinnliga. Det är fler flickor som är huvudpersoner men fler män som är bipersoner. Annika har genusstereotypa kläder då hon har klänning, förkläde och rosett i håret. Hos Tommy däremot kan vi inte utläsa några genusstereotypa drag när det gäller

utseendet. Pippis kläder är inte genusstereotypa. Både Tommy och Annika har kvinnliga egenskaper medan Pippis egenskaper till största del är manliga. Genom hela boken är Pippi den aktiva vilket anses vara en manlig egenskap medan Tommy och Annika är passiva och beroende vilket anses vara kvinnligt. Den enda av de tre huvudpersonerna som vi anser vara genusstereotyp är Annika som endast passar in på den kvinnliga sidan av schemat. De vuxna bipersonerna framställs som genusstereotypa.

5.3 Mamma Mu får ett sår

I *Mamma Mu får ett sår* finns två huvudpersoner vilka är Mamma Mu och Kråkan. Det finns också en bonde och ett flertal kor som bipersoner. Det är två av korna som nämns i berättelsen. Mamma Mu är en ko och Kråkan är en manlig kråka. Bonden har en liten del i historien där han är väldigt omhändertagande och omtänksam, det är han som plåstrar om Mamma Mu. I boken är könsfördelningen mellan huvudpersonerna lika men fördelningen mellan bipersonerna är en större del av kvinnligt kön då de är två kor och en bonde. När det gäller huvudkaraktärernas utseende finns det inte så mycket att säga, Mamma Mu är en ko och Kråkan är en kråka. Det enda attribut de har är att Mamma Mu har en koskälla som skulle kunna tolkas som en accessoar vilket finns med på den kvinnliga sidan i schemat. De egenskaper och karaktärsdrag som tillskrivs Mamma Mu är att hon är olydig då hon i början av boken ska smita ner till vattnet och bada. Hon ramlar, får ont och gråter. Här visar hon sårbarhet. Genom hela boken är hon lugn, emotionell och mild. Hon visar stort beroende av att få hjälp av Kråkan, men är samtidigt den aktiva som hela tiden driver på Kråkan. När hon fått hjälp är hon öppen med att visa sin tacksamhet. Hon gör ett antal olika aktiviteter som att vila i hagen, försöka hoppa över ett staket och hon ramlar och slår sig. Hon tar det lugnt i ladugården, väntar på Kråkan och till sist vilar hon i hagen igen. Då lydig är en kvinnlig egenskap enligt schemat tolkar vi olydig som en manlig egenskap. Mamma Mu beskrivs i berättelsen som olydig och aktiv, dessa två egenskaper finner vi på den manliga listan. Hon beskrivs även som sårbar, emotionell, mild och beroende, vilka samtliga är kvinnliga egenskaper. Hennes aktiviteter kan vi inte tolka som varken manliga eller kvinnliga.

Kråkan är nyfiken och frågvis och undrar vad som hänt med Mamma Mu då hon slagit sig. När Mamma Mu vill ha hjälp med att lägga något kallt på bulan och ber honom att hämta ett paket med glass är Kråkan rovgirig och självisk, han tar för sig och hjälper henne motvilligt. Kråkan äter upp glassen och då han kommer tillbaka ljuger han och säger att den var slut. Kråkan undviker konflikter och på slutet visar han skuld känslor. Kråkan kommer flygandes till Mamma Mu i ladugården. Han flyger två gånger till frysen för att hämta något kallt och sedan lägger han sig och vilar. Han spolar av Mamma Mu med vattenslangen, följer med henne ut i hagen och flyger sedan mot kråkskogen. De manliga egenskaper som Kråkan beskrivs med att han är rovgirig och tar för sig och de kvinnliga egenskaperna han beskrivs med är att han undviker konflikter och får skuld känslor. Vi tolkar inte hans aktiviteter som varken kvinnliga eller manliga.

5.3.1 Sammanfattning

I boken finns två huvudroller, en manlig och en kvinnlig alltså en jämn könsfördelning. Det finns en övervikt av kvinnliga bipersoner men de har en mycket liten roll i berättelsen. I varken utseende eller aktiviteter kunde vi utläsa några genusstereotypa drag. I boken förekommer en del egenskaper som vi inte kan hitta på listan. Av de vi kunde hitta beskrivs

Mamma Mu med både manliga och kvinnliga egenskaper, med en övervikt på de kvinnliga. Kråkan beskrivs med lika många manliga egenskaper som kvinnliga.

5.4 Alfons och soldatpappan

I boken finns tre huvudpersoner, Alfons, Hamdi och Hamdis pappa, alla tre är av manligt kön. Det förekommer några bipersoner i slutet av berättelsen när de är hemma hos Hamdi, en mamma, två lillasysstrar och en lillebror. Vi kommer inte att beskriva dessa då de har en mycket liten roll i berättelsen. Men vi ser ändå att bland bipersonerna är tre stycken av kvinnligt kön och en av manligt kön. Alfons har en brun stickad tröja, bruna lappade shorts och kort, tunt hår. När han är ute har han fotbollsskor eller stövlar på sig. Hamdi har kort svart hår, vit- och orangefärdad tröja och beiga byxor, han har också fotbollsskor på sig. Hamdis pappa har lite olika kläder på sig genom boken. Han har blå arbetskläder, beiga kläder och en soldatmundering, han har också kort svart hår. Det enda från vårt schema som vi kan utläsa om deras utseende är att alla tre saknar accessoarer vilket anses vara manligt.

Alfons är snäll, hjälpsam, nyfiken och vetgirig. Han är aktiv i både lek och samtal och funderar mycket. Hamdi är snabb, bra på fotboll och snäll. Alfons tycker att Hamdis pappa är jättehärlig. Vi uppfattar också Hamdis pappa som hjälpsam, aktiv, mild och emotionell och han tillgodoser andras behov. Av dessa egenskaper är endast aktiv med på vårt schema över manliga egenskaper. Hamdis pappa har vissa egenskaper som anses vara kvinnliga, nämligen mild, emotionell och tillgodoser andras behov. Alfons och Hamdi leker hela tiden i par och gör exakt samma saker genom hela boken. De spelar fotboll, hjälper till och bygger ett fotbollsmål och leker krig. De tittar på krigsfilm, då sitter Alfons och Hamdi tätt tillsammans och Alfons håller sin arm över Hamdis axel. De sitter i Hamdis pappas knä och lyssnar på hans berättelse. Alfons och Hamdi leker i par och leker ofta nära en vuxen och får mycket kroppskontakt, detta står på den kvinnliga sidan av schemat. Att bygga saker anses enligt schemat som en manlig aktivitet men även spela fotboll och leka krig tolkar vi som typiskt manliga aktiviteter. Hamdis pappa bygger med pojkarna, berättar en historia och tar fram verktygslådan. Bygga saker är som vi nämnt med på den manliga delen av schemat men att använda språket för upplevelser och känslor som Hamdis pappa gör när han berättar historien är med på den kvinnliga sidan av schemat. Slutligen äter alla tre middag tillsammans med Hamdis familj.

5.4.1 Sammanfattning

I boken förekommer en övervikt av manliga karaktärer, alla tre huvudpersoner är av manligt kön. Visserligen förekommer tre kvinnliga bipersoner men dessa har en mycket lite roll i berättelsen. Deras utseende kan vi inte utläsa så mycket av mer än avsaknad av accessoarer som står med på den manliga delen av schemat. I boken beskrivs karaktärerna med en del egenskaper som vi inte kunnat avläsa från schemat men av de som förekom beskrivs Alfons, Hamdi och Hamdis pappa som aktiva vilket är en manlig egenskap. Hamdis pappa beskrivs med några kvinnliga egenskaper som är emotionell, mild och han tillgodoser andras behov. De aktiviteter som Alfons, Hamdi och Hamdis pappa utför kommer från båda sidorna av vårt schema. Ingen av karaktärerna passar in på endast en av sidorna i schemat.

5.5 Gittan och fårskallarna

Boken har en flicka som huvudperson, Gittan. Det förekommer också tre bipersoner, hennes mamma, pappa och en farbror, det finns även fem genusneutrala får. Av de tre birollerna är två män och en kvinna och de förekommer så lite i berättelsen att vi inte kommer analysera dem. Gittan har en vit tröja med ett rosa hjärta på, blå byxor, blå underbyxor och röd- och vitrandiga strumpor. Hon har lockigt hår till axlarna med två rosa hårspännen i. Gittan har ganska mycket blå kläder och detta står på den manliga delen av schemat. Dock är hjärtat på tröjan rosa och hon har hårspännen i håret, detta står på den kvinnliga delen av schemat. Gittan är självständig, viljestark, påhittig och nyfiken. Gittan vill inte bada i poolen så hon går på egen hand till stranden för att gräva. Hon hittar fem får som hon tar hand om. Hon visar omtänksamhet, är beskyddande och tillgodoser fårens behov. Hon är aktiv under hela berättelsen, förutom när hon är med sina föräldrar. Självständig, aktiv och skyddande är egenskaper som anses vara manliga och att visa omtänksamhet och tillgodose andras behov är kvinnligt. Hon utför aktiviteter som att sitta i en solstol vid poolen och sedan går hon iväg till stranden och gräver i sanden. Hon hittar fem får som hon hjälper genom att doppa dem i vattnet så att de svalkar av sig och mjölkar dem. Hon hjälper dem också att hitta mat, lär dem att simma och klipper dem. Slutligen äter hon på restaurang med sina föräldrar. När det gäller de aktiviteter som Gittan utför kan vi inte utläsa några genusstereotyps drag från schemat.

5.5.1 Sammanfattning

I boken finns bara en huvudperson och det är en flicka. Bipersonerna är två män och en kvinna, alltså fler män. När vi tittade på Gittans utseende kunde vi utläsa punkter både från den manliga sidan, blå kläder och från den kvinnliga sidan, rosa hjärta och hårspännen. Detsamma gäller hennes egenskaper där hon beskrivs med ungefär lika många kvinnliga egenskaper som manliga. Vi kan inte utläsa några genusstereotypa drag i hennes aktiviteter och tycker sammanfattningsvis inte att Gittan är genusstereotyp.

5.6 Pelle i djungeln

Berättelsen har tre huvudkaraktärer, Pelle, Tarsan och apan. Pelle och Tarsan är av manligt kön och apan av kvinnligt kön. I slutet av boken finns också två djurskötare av manligt kön. Dessutom förekommer en del vilda djur i berättelsen. I boken är det alltså fler manliga huvudpersoner och bara manliga bipersoner. Pelle har blå byxor, bruna skor, senapsgul jacka och en röd keps. Hans hår är kort och blont. Blå färg står med på den manliga delen av schemat. Tarsan har beiga trasiga kläder, en stråhatt, halvlångt hår och långt skägg. Han är barfota. Tarsan har långt hår och detta tolkar vi som kvinnligt, dock tolkar vi skägget som manligt. Apan är en apa, hon har inga attribut och det går inte genom bilden att avläsa om det är en flicka eller pojke. Pelle är nyfiken och undersökande då han i början av boken tar sig fram i djungeln. Han är hjälpsam, omtänksam och tillgodoser andras behov då han hjälper Tarsan både med att bygga ett trädhus och att leta efter apan. Pelle är aktiv i hela boken och i slutet är han modig. Att vara omtänksam och att tillgodose andras behov finns med på schemat över vad som anses vara kvinnligt, att vara aktiv och modig däremot är med på den manliga delen av schemat. Tarsan är avvaktande och trött och slö på grund av sin ålder. Han är passiv under trädhusbygget men mycket aktiv under letandet av apan. Aktiv anses vara en manlig egenskap medan passiv är en kvinnlig sådan, Tarsan beskrivs som båda delarna. Apan är hjälpsam när de bygger kojan. Då hon tas tillfångas i en bur blir hon beroende av att få hjälp. Enligt schemat är att vara beroende en kvinnlig egenskap.

När det gäller aktiviteterna Pelle utför så börjar boken med att han sågar och sedan sitter han och drömmer att han var i en djungel. Han går på upptäcktsfärd, bygger ett trädhus, letar efter apan och följer med upp i helikoptern och konfronterar djurskötarna. Det slutar med att han sover och vaknar upp. Att bygga saker anses enligt schemat vara en manlig sak att göra. Vi tolkar att han agerar handgripligen och direkt vid konflikter vilket också står på den manliga delen av schemat. Tarsan spelar kort och tittar på när de andra bygger ett trädhus. Därefter lagar han mat, leder letandet efter apan genom att ta hjälp av djuren i djungeln och sist omfamnar han apan. Att laga mat och att ha kroppskontakt anses enligt schemat vara kvinnliga aktiviteter. Apan spelar också kort, hjälper till att såga och sist omfamnar hon Tarzan. Att såga tolkar vi vara detsamma som att bygga saker, alltså en manlig aktivitet enligt schemat. Däremot anses att få eller ge kroppskontakt som något kvinnligt.

5.6.1 Sammanfattning

Bland huvudpersonerna är två stycken av manligt kön och en av kvinnligt kön. De båda birollerna är män. Det är alltså en stor övervikt av män i berättelsen. I utseende och aktivitet håller sig Pelle till den manliga delen av schemat. Hans egenskaper däremot går att finna i både i den manliga och i den kvinnliga delen av schemat. Han är både aktiv och modig, som anses manligt och omtänksam och tillgodoser andras behov, som är kvinnligt. Tarsan är passiv, lagar mat och ger kroppskontakt, detta är punkter som finns med på den kvinnliga delen av schemat. Han har också skägg och beskrivs som aktiv, detta anses vara manligt. Apans utseende tolkar vi som genusneutralt. Enligt schemat är att vara beroende och att få eller ge kroppskontakt något kvinnligt, detta gör apan. Däremot sågar hon och detta kan ses som manligt. Vi tolkar Pelle som ganska genusstereotyp däremot beskrivs Tarsan och apan inte speciellt genusstereotyp.

5.7 Sammanfattning

I *Bu och Bä får besök* är det lika många flickor och pojkar och vi kan inte utläsa några genusstereotyper i deras egenskaper eller aktiviteter, däremot i deras utseende. I *Känner du Pippi Långstrump?* finns det tre huvudpersoner, två flickor och en pojke. Annika beskrivs som genusstereotyp när det gäller utseende och egenskaper, i övrigt har vi inte kunnat utläsa några genusstereotyper. I *Mamma Mu får ett sår* är det lika många manliga som kvinnliga huvudkaraktärer. Mamma Mu utläste vi som genusstereotyp när det gäller egenskaper men i övrigt fanns inga genusstereotypa drag att utläsa i den boken. I *Alfons och soldatpappan* är alla tre huvudpersoner av manligt kön. Alfons och Hamdi utläste vi som stereotypa i deras egenskaper. I övrigt kunde vi inte utläsa några genusstereotyper. I *Gittan och fårs kallarna* är den enda huvudpersonen en flicka och vi kunde inte utläsa några genusstereotypa drag hos henne. I boken *Pelle i djungeln* finns tre huvudpersoner, två av manligt kön och en av kvinnligt. Pelle tolkade vi som genusstereotyp i hans utseende och de aktiviteter han utför och apan i hennes egenskaper. I övrigt kunde vi inte utläsa några genusstereotyper.

Åtta av huvudpersonerna i de sex bilderböckerna vi analyserat är av manligt kön och sex av kvinnligt kön, alltså kan vi se en övervikt av det manliga könet. Även bland bipersonerna är det en övervikt av det manliga könet då tio stycken är av manligt kön och åtta är av kvinnligt kön. I de bilderböcker som Nikolajeva (2000) tittat på var det en ungefärlig jämvikt mellan flickor och pojkar i huvudpersonerna. Kåreland (2005b) däremot hade i sin undersökning med 50 huvudpersoner av manligt kön och 20 personer av kvinnligt kön, alltså en ganska stor övervikt av pojkar. I statistik från Svenska Barnboksinstitutet (www.sbi.se) från 2007 finns

också en övervikt av pojkar i huvudroller i bilderböcker, 59 % var pojkar och 41 % var flickor. Detta stämmer väl överens med vår undersökning, där 57 % av huvudpersonerna var av manligt kön och 43 % var av kvinnlig kön.

Då vi har tittat på karaktärernas utseende har vi utläst att fyra av de fjorton huvudpersonerna var genusstereotypa, lika många av varje kön. De övriga tio karaktärerna beskrivs antingen med attribut från både den manliga och den kvinnliga delen av schemat eller så har vi inte kunnat utläsa några genusstereotypa drag. De karaktärer som är förmänskligade djur och som har kläder eller andra attribut på sig, alltså Bu och Bä är genusstereotypa i sitt utseende. Nikolajeva (2000) skriver att om man låter en person vara ett djur eller ett föremål går man förbi genusfrågan. Dock innebär detta att man då måste understryka könet genom att förstärka den yttre beskrivningen och personen återges då ofta stereotyp.

När det gäller karaktärernas egenskaper kan vi konstatera en stor bredd i hur många kvinnliga respektive manliga egenskaper som karaktärerna beskrivs med. Några beskrivs som enbart manliga, några som enbart kvinnliga, några beskrivs med en övervikt av manliga egenskaper och andra beskrivs med en övervikt av kvinnliga egenskaper. Även hos många av karaktärerna finns en bredd av egenskaper både från den manliga sidan av schemat och från den kvinnliga. Bland huvudpersonerna har vi utläst att två av de åtta manliga karaktärerna är genusstereotypa i sina egenskaper, alltså en fjärdedel. Av de sex kvinnliga karaktärerna var tre stycken genusstereotypa, alltså hälften. Det innebär att en större andel av de kvinnliga karaktärerna var genusstereotypa än de manliga karaktärerna.

När vi har tittat på vilka aktiviteter som karaktärerna utför har vi kommit fram till att det endast är en av de fjorton huvudkaraktärerna, Pelle, som är genusstereotyp. En av de manliga karaktärerna, Tarsan, utför endast kvinnliga aktiviteter. Resterande karaktärer gör aktiviteter från både den manliga och den kvinnliga delen av schemat eller så har vi inte kunnat utläsa några genusstereotypa aktiviteter. Generellt kan vi säga att karaktärerna är mer genusstereotypa i sitt utseende och sina egenskaper än i de aktiviteter de utför.

6. Slutdiskussion

Syftet med vår uppsats är att genom att undersöka ett antal bilderböcker som många barn kommer i kontakt med komma fram till hur flickor och pojkar framställs ur ett genusperspektiv för att se om vi kan utläsa några genusstereotyper. Våra frågeställningar är:

- Hur många av karaktärerna är flickor respektive pojkar?
- Beskrivs karaktärernas utseende, egenskaper och aktiviteter utifrån de normer och föreställningar som finns om hur flickor och pojkar ska vara?
- Framställs bilderbokens karaktärer som genusstereotypa eller beskrivs karaktärerna på ett genusneutralt sätt?

I böckerna kan vi se en bredd i hur karaktärerna framställs ur ett genusperspektiv. Till exempel i boken *Alfons och soldatpappan* kan vi se Alfons och Hamdi bygga ett fotbollsmål och leka krig som kan anses vara manligt. Vi kan också se dem sitta och hålla om varandra då de tittar på film och sitta i Hamdis pappas knä, som vi tolkar vara kvinnligt. Ett annat exempel är flickan Bå i boken *Bu och Bå får besök*. Vi ser henne både smörja hjulaxeln på skottkärran, som kan tolkas som manligt och laga mat som kan tolkas som kvinnligt. Ytterligare ett exempel på den bredd vi finner i bilderböckerna är i *Gittan och fårskallarna*. Gittan är omhändertagande, omtänksam och tillgodoser andras behov som alla är kvinnliga egenskaper. Hon är också aktiv, skyddande och tar egna initiativ som alla är manliga egenskaper. Detta kan tyda på en stor medvetenhet hos författarna i deras framställning av pojkar och flickor. Att vi kan se detta i just dessa sex böcker, som är de mest lånade bilderböckerna i Göteborg 2007, kan också tyda på en stor medvetenhet hos dem som lånar böckerna eller att det är just de karaktärerna som blir omtyckta.

Kåreland (2005b) har i sin studie av bilderböcker kommit fram till att pojkarna i böckerna i hög grad står för styrka och aktivitet och flickorna för anpasslighet och passivitet. I vår studie kan vi inte se dessa mönster. Vi kan se att just aktiv är en egenskap som förekommer väldigt ofta både hos flickor och hos pojkar. Däremot egenskapen styrka är inte något vi har sett hos någon av karaktärerna förutom Pippi. Anpasslighet och passivitet ser vi inte heller i någon hög grad hos karaktärerna. Kåreland (2006) menar också att det finns en tendens i böckerna att pojkar är stora och starka och flickor små och svaga. Detta överensstämmer inte heller med vårt resultat. Kåreland (2006) talar också om de vuxna som förekommer i bilderböckerna och hävdar att fäderna ofta skildras som lekfulla och äventyrsbetonade och mödrarna får stå för trygghet, omsorg och stabilitet. I de bilderböcker som vi har analyserat finns det endast en förälder som har någon betydande roll nämligen Hamdis pappa. Hamdis pappa spenderar mycket tid med Alfons och Hamdi och gör många saker tillsammans med dem. Vi tycker ändå att han står mer för trygghet, omsorg och stabilitet vilket alltså inte stämmer överens med Kårelands resultat.

Att vi inte kommit fram till samma resultat kan bero på att vår studie är mycket mindre än Kårelands men vår förhoppning är ändå, som vi nämnt ovan, att de finns mindre genusstereotypa mönster i de bilderböcker som ofta lånas ut. En anledning till detta kan vara att barn och föräldrar som lånar böcker i större utsträckning medvetet eller omedvetet tilltalas av de böcker som har mindre genusstereotypa karaktärer. Kanske är föräldrar i dag mer medvetna i sina val av de böcker som de läser för sina barn. Man kan också reflektera över

vem det är som lånar böckerna. Är det barnet eller föräldrarna som väljer böckerna, vilket kön, klass och etnicitet har de som lånar? Detta är något som vi inte har tittat närmare på men som hade varit intressant att forska vidare om.

Kåreland (2005b) skriver att de vuxna personer som finns med i bakgrunden av berättelsen ofta är väldigt genusstereotypa. Detta är inte något som vi genomgående kan se i vår analys, men det förekommer i till exempel *Känner du Pippi Långstrump?* I boken finns sex biroller och vi anser dem alla vara genusstereotypa i sina yrkesroller, sitt utseende och till viss del i sina egenskaper. Kåreland (2005b) hävdar också att det finns en övervikt av manliga huvudpersoner men att det är ganska vanligt med böcker som har både en kvinnlig och en manlig huvudperson. Detta är något som vi också har kommit fram till då åtta stycken av huvudpersonerna var av manligt kön och sex stycken var av kvinnligt kön. Dessutom har fyra av våra sex bilderböcker både manliga och kvinnliga huvudpersoner. Kåreland (2005b) menar att det verkar som många författare väljer att ha både en pojke och en flicka som huvudperson. Detta för att barn som läser boken ska kunna identifiera sig med huvudpersonen oavsett kön.

Hirdman (2007) talar om genuskontrakt som innebär de konkreta föreställningar om hur män och kvinnor ska vara mot varandra till exempel när det gäller vem som ska ha vilka kläder och vem som ska arbeta med vad. Kåreland (2005b) nämner att det för flickor finns en större tendens att överträda genusnormer än för pojkar. Hon nämner begreppet pojkflicka som kan anses som något positivt medan däremot flickpojke är ett begrepp som inte ens existerar. I de bilderböcker vi analyserat kan vi se exempel på karaktärer som bryter mot genuskontraktet. Flickor som till exempel har fler attribut och egenskaper från den manliga sidan av schemat och pojkar som har fler attribut och egenskaper från den kvinnliga delen av schemat. Pippi och Tommy i boken *Känner du Pippi Långstrump?*, Tarsan i boken *Pelle i djungeln* och Hamdis pappa i *Alfons och soldatpappan* är karaktärer som är exempel på detta. I vår analys är det alltså inte fler flickor som bryter mot genuskontraktet utan däremot tvärtom.

Nikolajeva (2000) hävdar att huvudpersonens kön i bilderböcker ofta inte är avgörande för handlingen och att större delen av de barn som är med i bilderböcker är relativt genusneutrala i relation till handlingen i boken. Detta tycker vi stämmer överens med de böcker som är med i vår studie. Det är ändå värt att reflektera över vilken roll huvudpersonernas kön har och vad det skulle betyda om man bytte kön på karaktären. I till exempel boken *Mamma Mu får ett sår* kan vi fråga oss om bokens helhet skulle bli annorlunda om Mamma Mu istället var av manligt kön? Som vi nämnt tidigare anser vi att Mamma Mu är genusstereotyp i sina egenskaper och skulle hon istället vara av manligt kön så skulle karaktären uppfattas som mindre genusstereotyp. Vi skulle då få se en karaktär av manligt kön som uppvisar många kvinnliga egenskaper. I boken *Bu och Bä får besök* däremot, där vi inte har utläst några genusstereotypa drag vare sig i egenskaper eller i aktiviteter, hade det inte spelat någon roll för hur vi uppfattar bokens helhet om karaktärerna hade haft ett annat kön.

I vår analys kom vi fram till att karaktärerna i våra böcker generellt var mer genusstereotypa i sitt utseende och sina egenskaper än i sina aktiviteter. Att de var mer genusstereotypa i sitt utseende kan bero på det som Nikolajeva (2000) menar. Hon säger att i bilderböcker kan personens kön vara svårt att återge och framställs därför ofta som karikatyrliknande stereotyper. Detta gäller speciellt när personen är ett djur eller ett föremål. Detta ser vi i boken *Bu och Bä får besök*, där fåren Bu och Bä har genusstereotypa kläder. Elvin-Nowak och Thomsson (2003) beskriver hur det uppstår en förvirring hos oss om vi inte kan benämna ett barn eller en vuxen som han eller hon. Denna förvirring uppstår på grund av att vi inte vet hur

vi ska förhålla oss till personen som vi inte kunnat könsbestämma. Det faktum att karaktärernas utseende oftare är genusstereotyp, speciellt då de är djur och alltså svårare att bestämma könet på, tror vi kan bero på det som Elvin-Nowak och Thomsson skriver. Bjerrum Nielsen och Rudberg (1991) skriver om att vi människor har ett behov att kategorisera och att indelningen av kön är en central dimension i alla kulturer. Av alla de karaktärer som vi analyserat har vi tydligt kunnat se vilket kön de har, förutom de djur som inte har kläder eller andra attribut. Detta anser vi vara en följd av människans behov att könsbestämma personer. Det hade varit intressant att vidare forska om barnböcker som har karaktärer som inte helt säkert går att könsbestämma.

I vår analys kom vi fram till att bilderböckerna vi analyserat, i det stora hela, inte är genusstereotypa. Det är dock intressant att nämna vilka egenskaper hos karaktärerna som vi ofta kunnat utläsa från schemat. Vi kunde se många karaktärer, både pojkar och flickor, som var aktiva. Att vara aktiv finns med på den manliga sidan av schemat. Hirdman (2007) beskriver hur genussystemet bygger på två principer. Den ena principen är *hierarkin* och den innebär att mannen är överordnad kvinnan, mannen är normen och det som anses manligt är också mer eftersträvänsvärt. Att vi sett många av karaktärerna beskrivas som aktiva kan bero på detta. Men samtidigt har vi också sett många karaktärer, både manliga och kvinnliga, vara omtänksamma och omsorgsfulla. Detta är egenskaper som finns med på den kvinnliga delen av schemat. Det var ofta samma egenskaper som dök upp i bilderböckerna och vi skulle vilja se en större variation av egenskaper hos karaktärerna, såväl de kvinnliga som de manliga. Vi ser till exempel få karaktärer som visar sårbarhet. Det hade varit intressant att titta närmare på vilka och vilken sorts egenskaper som ofta tillskrivs flickor respektive pojkar i bilderböckerna.

Slutligen vill vi återknyta till vår föreställning om vår studie som vi hade innan vi började med vår undersökning. I inledningen av uppsatsen skrev vi att vår föreställning är att karaktärerna i bilderböckerna i hög grad framställs olika beroende på deras kön. Lyckligtvis stämde inte vår föreställning helt. Vi kan se genusstereotypa drag, men i mycket mindre utsträckning än vad vi trodde. 1962 startade sociologen Rita Liljeström diskussionen om könsroller i barnlitteraturen. Hon ifrågasatte pekböcker som var gjorda speciellt för flickor och speciellt för pojkar (Kåreland, 2005b). Sedan dess har det hänt mycket när det gäller genus och barnlitteratur. Vi tror att medvetenheten hos både författare och konsumenter blir större och större och kanske blir betydelsen av vilket kön karaktärerna har mindre och mindre i framtiden.

6.1 Metoddiskussion

Eftersom detta är en kvalitativ studie har våra tolkningar en stor betydelse för resultatet. När det gäller att tolka finns inga sanna svar utan det handlar om att göra rimliga och trovärdiga tolkningar (Stukát, 2005). Vi har ibland upplevt att det har varit svårt att veta om våra tolkningar är trovärdiga. Men det faktum att vi är två personer som först enskilt tolkat böckerna och sedan tillsammans diskuterat rimligheten av våra tolkningar gör vårt resultat mer tillförlitligt. Dessutom har vi vid ett flertal tillfällen under vår analys gått tillbaka och ifrågasatt våra tolkningar för att ytterligare stärka trovärdigheten. För att säkerställa att vi undersöker det vi sagt att vi ska undersöka har vi hela tiden varit noggranna med att gå tillbaka till vårt syfte och frågeställningar genom alla led i vår undersökning. Vi anser att vi i vår analys och i vår slutdiskussion har svarat på våra frågeställningar och uppfyllt vårt syfte så gott vi kunnat. Det hade blivit ett ännu mer tillförlitligt resultat om vi hade haft med fler

böcker i vår analys, men det hade blivit svårt tidsmässigt. Vårt resultat hade kanske blivit annorlunda om vi grundat schemat på andra forskare men då vi använt oss av fler källor i schemat tror vi att det blir mer tillförlitligt. Till exempel har vi i vår analys stött på både egenskaper, aktiviteter och attribut som inte funnits med på schemat. Vi har då i de flesta fall tolkat dessa som genusneutrala. Om vi hade haft andra eller fler ord med på vårt schema hade det påverkat resultatet. En annan aspekt som kan diskuteras är vår förförståelse. Om vi till exempel hade varit mer insatta i genusteori så hade vår tolkning kanske blivit annorlunda. Ytterligare en aspekt som kan påverka tillförlitligheten av vårt resultat är att vi har viss eller i några fall mycket tidigare erfarenheter av böckerna vi har analyserat. Vi har dock varit medvetna om detta och hela tiden försökt att vara noggranna med att bara tolka det vi ser i böckerna och bortse ifrån vår förförståelse om böckerna och dess karaktärer.

Vårt resultat går delvis emot tidigare forskning om problemområdet. Det går också emot vår förförståelse och våra förväntningar som vi hade innan vi började vår undersökning. En aspekt av detta är att vårt resultat går emot vissa vedertagna forskningsresultat och kan på så sätt uppfattas som mindre trovärdigt. Däremot visar det att vi inte bara har använt oss av källor som bekräftar vårt resultat. Det faktum att vårt resultat går emot både tidigare forskning som vi har läst in oss på och vår förförståelse om problemet talar för att vi i våra tolkningar och slutsatser varit så objektiva som det går.

6.2 Relevans för läraryrket

I vår inledning av detta arbete skrev vi att vi tycker att det ska finnas många olika sätt att vara flicka på och många olika sätt att vara pojke på och att detta var något vi hoppades på att finna i bilderböckerna. Detta tycker vi, i alla fall delvis, att vi har gjort. I Läroplanen för förskolan (Lpfö 98) står att traditionella könsroller och könsmönster ska motverkas. Bilderboken är en naturlig del i vardagen i förskolan och därför är det av stor betydelse att vi som pedagoger reflekterar över vilka böcker vi läser för barnen. I vår studie har vi sett mindre genusstereotypa drag än vi hade förväntat oss och mindre än viss forskning visar. Detta resultat tycker vi är positivt för barnen. Det får som konsekvens att barnen får större valmöjligheter oberoende av vilket kön barnet har. Vi hoppas att detta kan bidra till att barnen själva får välja, oberoende av sitt kön, till exempel vilka aktiviteter de vill göra och hur de vill se ut. För att barnen ska få denna frihet att välja själva krävs också att vi som pedagoger släpper våra förväntningar på barnet utifrån dess kön. Trots att vi kommit fram till att böckerna inte är genusstereotypa på det stora hela tycker vi ändå att det är viktigt att vi i vår roll som pedagoger är uppmärksamma på vilka böcker som erbjuds barnen. Det är också viktigt att diskutera och reflektera tillsammans med barnen om genus. Bilderboken kan vara ett ypperligt redskap för att tala om genus. Det finns otaliga exempel på hur bilderboken kan fungera som ett underlag till samtal om såväl genusfrågor som värdegrundsfrågor. Vi har också under vårt arbete lärt oss att titta på bilderböcker på ett nytt sätt och detta är något vi kommer att kunna ta med oss i vår kommande yrkesroll. Vi har fokuserat på bilder och text på ett nytt sätt och med våra nya kunskaper, både om bilderboken och om genusteori, har vi fördjupat vår förståelse. Vi har blivit uppmärksamma och medvetna om genusstrukturer i barnböckerna och detta har medfört en medvetenhet även på andra områden. Då vi kommer att börja arbeta kommer vi till exempel vara mer medvetna om vad pojkar respektive flickor uppmuntras att göra och vilka egenskaper de uppmuntras att utveckla. Detta skulle också vara intressant att undersöka vidare.

7. Sammanfattning

I vår studie har vi analyserat de sex bilderböckerna *Bu och Bä får besök*, *Känner du Pippi Långstrump?*, *Mamma Mu får ett sår*, *Alfons och soldatpappan*, *Gittan och fårskallarna* och *Pelle i djungeln* ur ett genusperspektiv. Syftet med vår uppsats är att se hur flickor och pojkar framställs och se om vi kan utläsa några genusstereotyper. Vi har tittat på hur många av karaktärerna som har varit flickor respektive pojkar, hur karaktärerna beskrivs utifrån utseende, egenskaper och aktiviteter och undersökt om vi kan utläsa genusstereotypa drag.

I vår analys har vi sett en bredd i hur karaktärerna framställs ur ett genusperspektiv. Vi har sett vissa genusstereotypa drag hos karaktärerna i böckerna. Vi har ändå utläst mindre genusstereotypa drag än vi trodde när vi började vårt arbete. Vi har också jämfört våra resultat med tidigare forskning. Delar av vår studie stämmer överens med tidigare forskning och andra delar gör det inte. Till exempel har vi, precis som Nikolajeva (2000) hävdar, kommit fram till att karaktärernas kön ofta inte är avgörande för handlingen i en bildbok och att större delen av de barn som är med i bilderböcker är relativt genusneutrala. I vår studie kan vi se karaktärer som är genusstereotypa och alltså följer genuskontrakten som Hirdman (2007) talar om. Men vi kan också se karaktärer som bryter mot genuskontrakten. Både flickor som har fler attribut och egenskaper från den manliga delen av schemat och pojkar som har fler attribut och egenskaper från den kvinnliga delen av schemat. Däremot överensstämmer vår studie inte med Kårelands (2005b) där hon menar att pojkar i bilderböcker i hög grad står för styrka och aktivitet och flickor för anpasslighet och passivitet. Detta är inte ett mönster som vi sett i våra bilderböcker. Detta kan bero på många orsaker. Men vår förhoppning är att det finns mindre genusstereotypa mönster i de bilderböcker som är lästa av många och att barn och föräldrar i större utsträckning lånar böcker som har mindre genusstereotypa karaktärer.

1962 började diskussionen om könsroller i barnlitteraturen och sedan dess har det hänt mycket. Vi tror att medvetenheten hos både författare och konsumenter blir större och större och kanske blir betydelsen av vilket kön karaktärerna har mindre och mindre i framtiden. Vi ser mycket fram emot att se hur barnlitteraturen kommer att utvecklas i framtiden. Kanske kommer vi att få se barnböcker med en ännu större bredd och variation bland karaktärerna, där framtida forskare inte kan utläsa några genusstereotyper alls.

Referenslista

Analyserad litteratur

Bergström, Gunilla (2006). *Alfons och soldatpappan*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag

Landström, Lena & Landström, Olof (2006). *Bu och Bä får besök*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag

Lindenbaum, Pija (2001). *Gittan och fårskallarna*. Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag

Lindgren, Astrid (1947). *Känner du Pippi Långstrump?* Stockholm: Rabén & Sjögren Bokförlag

Löf, Jan (2005). *Pelle i djungeln*. Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag

Wieslander, Jujja (2006). *Mamma Mu får ett sår*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Övrig litteratur

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red. 2005) *Textens mening och makt - Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur

Bjerrum Nielsen, Harriet & Rudberg, Monica (1991). *Historien om flickor och pojkar*. Lund: Studentlitteratur

Davies, Bronwyn (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Liber AB

De Beauvoir, Simone (2006). *Det andra könet*. Stockholm: Nordstedts Pocket

Elvin-Nowak, Ylva & Thomsson, Heléne (2003). *Att göra kön*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag AB

Fagrell, Birgitta (2000). *De små konstruktörerna*. Stockholm: HLS Förlag (Högskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm)

Gens, Ingemar (2007). *Myten om det motsatta könet*. Stockholm: Idéimperiet KHL AB

Gilje, Nils & Grimen, Harald (1992). *Samhällsvetenskapens förutsättningar*. Göteborg: Daidalos

Gothlin, Eva (1999). *Kön eller genus*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning

Hallberg, Kristin (1982). Litteraturvetenskapen och bilderboksforskningen. *Tidskrift för litteraturvetenskap*, vol. 11, nos. 3-4, s. 163-168.

- Hirdman, Yvonne (2001). *Genus- om det stabilas föränderliga former* (2:a upplagan). Malmö: Liber AB
- Hirdman, Yvonne (2007). *Gösta och genusordningen*. Stockholm: Ordfront
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2006). *Examensarbetet i lärarutbildningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget.genusordningen
- Josefson, Helena (2005). *Genus- hur påverkar det dig?* Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur
- Kåreland, Lena (1983). *Möte med barnlitteraturen* (2:a upplagan). Malmö: Liber Förlag AB
- Kåreland, Lena & Werkmäster Barbro (1989). *Möte med bilderboken. Ett studiematerial*. Kristianstad: Kristianstads Boktryckeri AB
- Kåreland, Lena (2005a). "Frihet eller närhet? Om Benny och Malla" i Kåreland, Lena (Red.), *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 25-53). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur
- Kåreland, Lena & Lindh-Munther, Agneta (2005b). "(S)könlitteraturen i förskolan" i Kåreland, Lena (Red.), *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola* (s. 113-152). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur
- Kåreland, Lena (2006). Buspojkar och hjälpredor. *Socialpolitik*, nr.1 s. 5-7
- Nettevik, Ingrid (2002). *I barnbokens värld* (2:a upplagan). Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Nikolajeva, Maria (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur
- Nikolajeva, Maria (2004). *Barnbokens byggklossar* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur
- Olofsson, Britta (2007). *Modiga prinsessor och ömsinta kilar – genusmedveten pedagogik i praktiken*. Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Rhedin, Ulla (1992). *Bilderboken. På väg mot en teori*. Stockholm: Alfabetabokförlag AB
- Sjöström, Ulla (1994). Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar. Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 73-90). Lund: Studentlitteratur
- Stainton Rogers, Wendy & Stainton Rogers, Rex (2002). *Genuspsykologi. Kön och sexualitet*. Lund: Studentlitteratur
- Starrin, Bengt (1994). Om distinktionen kvalitativ – kvantitativ i social forskning. Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (Red.), *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 11-39). Lund: Studentlitteratur
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Svaleryd, Kajsa (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB

Toijer-Nilsson, Ying (1985). "Från Tant Grön till Mamma Grön. Kvinnoperspektiv i bilderböcker" i Hallberg, Kristin & Westin Boel (Red.), *I bilderbokens värld 1880-1980* (s. 99-126). Stockholm: Liber Förlag

Utbildningsdepartementet (1998) *Läroplanen för förskolan. Lpfö98*, Stockholm: Fritzes

Wahlström, Kajsa (2003). *Flickor, pojkar och pedagoger* (2:a upplagan). Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Zackari, Gunilla (1976). Behöver det vara så? Westman Berg, Karin (Red.), *Textanalys från könsrollsynpunkt* (s. 29-34). Stockholm: Bokförlaget Prisma

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin (2008). Hämtad 10/11 2008 från www.ne.se

Svenska Barnboksinstitutet. Hämtad 9/12 2008 från <http://www.sbi.kb.se/upload/Public/Utgivning%20och%20f%C3%B6rmedling/Bokprovning/argang2007.pdf>

Bilaga A - De mest utlånade böckerna 2007 från Folkbiblioteken i Göteborg

Saffransmysteriet av Martin Widmark	138
Tidningsmysteriet av Martin Widmark	117
Skolmysteriet av Martin Widmark	114
Guldmysteriet av Martin Widmark	107
Tågmysteriet av Martin Widmark	107
Bu och Bä får besök av Lena och Olof Landström	103
Spökaffären av Martin Widmark	997
Känner du Pippi Långstrump? av Astrid Lindgren	996
Trollkarlarna från Wittenberg av Martin Widmark	973
Mamma Mu får ett sår av Jujja Wieslander	880
Alfons och soldatpappan av Gunilla Bergström	856
Hur långt når Alfons? av Gunilla Bergström	840
Gittan och fårskillarna av Pija Lindenbaum	824
Biografmysteriet av Martin Widmark	818
Varulvarna av Martin Widmark	817
Mamma Mu åker rutschkana av Jujja Wieslander	815
Lill-Zlatan och morbror Raring av P. Lindenbaum	800
Zoomysteriet av Martin Widmark, Helena Willis	793
Näpp! sa Alfons Åberg av Gunilla Bergström	783
Mumiemysteriet av Martin Widmark	771
Pelle i djungeln av Jan Lööf	771
Bu och Bä i skogen av Olof och Lena Landström	764
Gittan och älgrorsorna av Pija Lindenbaum	758
Bu och Bä på sjön av Olof och Lena Landström	734
När Findus var liten & försvann av Sven Nordqvist	733
Cirkusmysteriet av Martin Widmark	732
Pippi Långstrump på Kurrekurredudden av Astrid Lindgren	721
När Åkes mamma glömde bort av Pija Lindenbaum	703
Pelle och farbror Ottos uppfinning av Jan Lööf	700
Tuppens minut av Sven Nordqvist	697
God natt Alfons Åberg av Gunilla Bergström	694
Cafémysteriet av Martin Widmark	685
Monsterakademin av Martin Widmark	663
Diamantmysteriet av Martin Widmark	655
Hotellmysteriet av Martin Widmark	651
I taket lyser stjärnorna av Johanna Thydell	651
Mamma Mu bygger koja av Jujja & Tomas Wieslander	646
Bu och Bä i städtagen av Olof och Lena Landström	644
Lycklige Alfons Åberg av Gunilla Bergström	639
Vem räddar Alfons Åberg? av Gunilla Bergström	637
Mamma Mu städar av Jujja & Tomas Wieslander	634

Här kommer bussen av Arne Norlin	634
Kotten, Grisen och lilla vännen av Lena Andersson	633
Flyg! sa Alfons Åberg av Gunilla Bergström	632
Pricken av Margret Rey	624
Var är bus-Alfons? av Gunilla Bergström	610
Vem spökar, Alfons Åberg? av Gunilla Bergström	602
Osynligt med Alfons av Gunilla Bergström	599
Hurra, för pappa Åberg! av Gunilla Bergström	598
Här kommer flygplanet av Arne Norlin	594
Inbrott i skolan! av Lena Lilleste	591
När prinsessor fyller år av Per Gustavsson	588
Raska på, Alfons Åberg av Gunilla Bergström	586
Harry Potter & halvblodsprinsen av J. K. Rowling	583
Sandor slash Ida av Sara Kadefors	575
Vem stal kungens medaljong? av Peter Gissy	574
Grodan är ledsen av Max Velthuijs	571
Billy och grodan av Birgitta Stenberg	567
Jamen Benny av Barbro Lindgren	563
Pelle hjälper en riddare av Jan Lööf	562
Ellens äppelträd av Catarina Kruusval	555
Pannkakstårtan av Sven Nordqvist	554
Max nalle av Barbro Lindgren	553
Pelle träffar en lokförare av Jan Lööf	553
Nicke Nyfiken på sjukhus av Margret & H. A. Rey	546
Bu och Bä i blåsväder av Olof och Lena Landström	545
Frankensteinaren av Martin Widmark	543
Morris på landet av Lotta Olsson	543
Mamma Mu åker bobb	
av Jujja och Tomas Wieslander	542
Räcker det om jag älskar dig?	
av Katarina von Bredow	541
Habib - meningen med livet av Douglas Foley	540
Gittan och gråvargarna av Pija Lindenbaum	537
Ellen och Olle åker av Catarina Kruusval	535
Köttbullematchen: man ska inte leka med maten, men ibland måste man! av Pernilla Stafelt	530
Här kommer polisbåten av Arne Norlin	528
Grodan hittar en vän av Max Velthuijs	523
Billy får besök av Birgitta Stenberg	523
Fyra hönor och en tupp av Lena Landström	523
Billy och grisarna av Birgitta Stenberg	522
En liten stund av Anna-Clara Tidholm	522
Lilla spöket Laban av Inger och Lasse Sandberg	521
Halvan kör brandbil av Arne Norlin	521
Max balja av Barbro Lindgren	520
Bu och Bä på kalashumör	
av Olof och Lena Landström	520
Grodan och skatten av Max Velthuijs	520

Alla döda små djur av Ulf Nilsson och Eva Eriksson	514
Billy och Lotta på rymmen av Birgitta Stenberg	512
Adjö, herr Muffin av Ulf Nilsson	512
Pippi Långstrump i Humlegården av Astrid Lindgren	511
Malla cyklar av Eva Eriksson	511
Bu och Bä blir blöta av Olof och Lena Landström	510
Här kommer sopbilen av Arne Norlin	509
Aja baja Alfons Åberg av Gunilla Bergström	508
Vargbröder av Michelle Paver	507
Dollans dagis av Barbro Lindgren	506

Bilaga B - Sida ur Bu och Bä får besök

Sen smörjer hon hjulaxeln.

Bilaga C - Sida ur Känner du Pippi Långstrump?

Men en vacker dag, när Tommy och Annika kikar över planket in till Villa Villekulla, får de se någonting mycket märkvärdigt. En liten, liten flicka, som kommer och bär en stor levande häst. Tommy och Annika tror inte att det är sanning, för inte kan en liten flicka lyfta en hel häst. Jo, den här flickan kan det. Pippi Långstrump heter hon, och hon är så rysligt stark, så i hela världen finns det ingen polis, som är så stark som hon. Hon är rik också. Hon har en hel kappsäck full med gullpengar. Och nu har hon flyttat in i Villa Villekulla.

Bilaga D - Sida ur Mamma Mu får ett sår

Han tröstade Mamma Mu. Sedan tvättade han såret
och satte på plåster.
Hon hade fått en stor bula i pannan också.

Bilaga E - Sida ur Alfons och soldatpappan

Alfons och Hamdi tänker mycket på krig och vapen, och pratar om det. Men Hamdi minns inget sånt från sitt förra land.

– Då var jag bara en baby. Och sen flyttade vi hit. Nej, han minns inget.

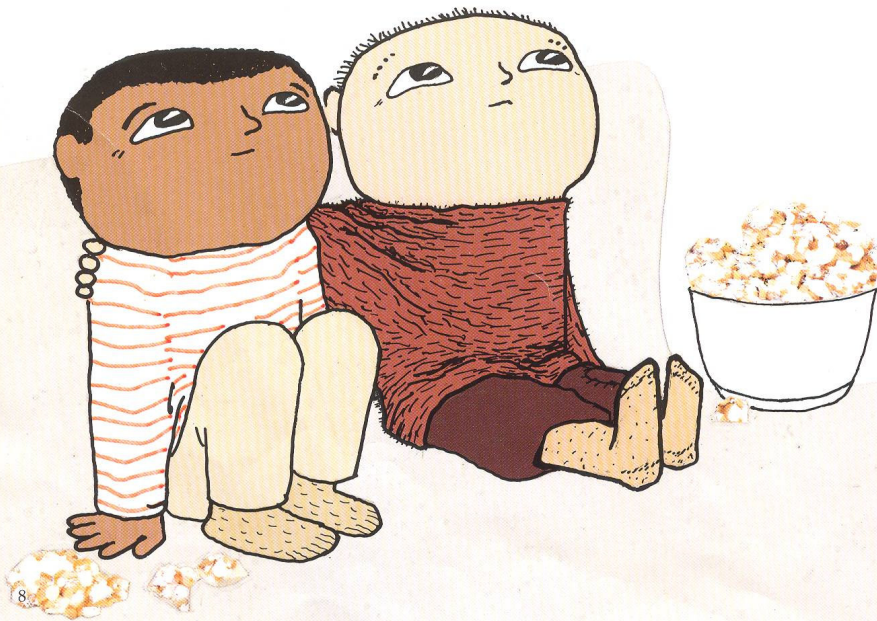
Men här ser de krig överallt, jämt – på dataspel och film och TV. Och på ruskig, spännande video!

Helst den där "Rymdens Värsta Grymkrig"!

Med skarpa robotar och hela städer som ryker och rasar när fienden anfaller.

SPLASH! KA-BOOM!

– Usch, måste ni titta på sånt skräp ..., brukar pappa gruffa i dörren.

Bilaga F - Sida ur Gittan och gråvargarna

Till sist ordnar Gittan lite kläder åt fåren.
Om det skulle bli kallt.

En hel ask med plåster har hon
också tagit med.

Men fåren tycker inte om nya.
Dom äter bara använda.

- Mina små fårskallar, säger Gittan.

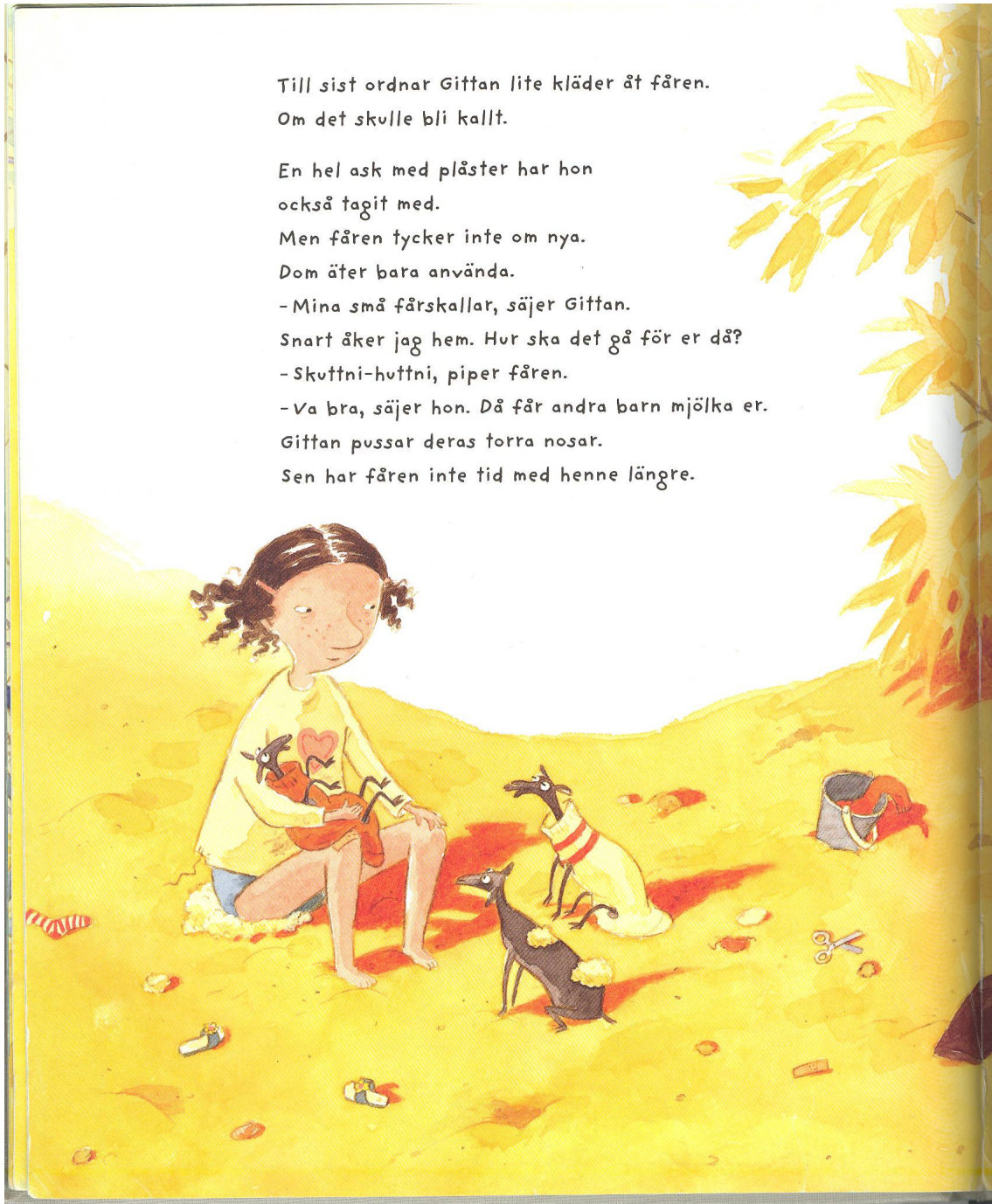
Snart åker jag hem. Hur ska det gå för er då?

- Skuttni-huttni, piper fåren.

- Va bra, säger hon. Då får andra barn mjölka er.

Gittan pussar deras torra nosar.

Sen har fåren inte tid med henne längre.

Bilaga G - Sida ur Pelle i djungeln

– Jag har blivit lite gammal och slö, men ni får gärna hålla på och snickra om ni vill, sa Tarsan. Jag har hammare och lite spik här nånstans.

Det första Pelle byggde var en trappa.

– Har man bara gjort en riktigt bra trappa så går resten av bygget av sig självt, förklarade Pelle.

Apan sågade till massor av bräder och det var bara för Pelle att spika.

